

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการดำเนินการจัดการ และวิธีการรับมือกับปัญหาจากวิกฤติทางสังคมต่างๆ รวมไปถึง วิธีการฟื้นฟูด้วยองค์กรชุมชนและธุรกิจชุมชน และ ข้อมูลสภาพทั่วไป ของชุมชนชาวปกากะญอ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้แบ่งเนื้อหาสาระเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆด้วยกัน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ของ ชุมชนชาวปกากะญอ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจะกล่าวถึงลักษณะทางกายภาพต่างๆของพื้นที่ อันได้แก่ ลักษณะที่ตั้งอาณาเขต ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ โครงสร้างประชากร ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวปกากะญอ ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งลักษณะทางการเมือง และการปกครองท้องถิ่น เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ช่วยในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยพื้นที่ดังกล่าว

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการจัดการของชุมชนและแนวทางการฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจด้วยองค์กรชุมชนและธุรกิจชุมชนชาวปกากะญอจากปัญหาต่างๆภายในชุมชน

ส่วนที่ 3 เงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนชาวปกากะญอเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

4.1 ข้อมูลทั่วไป ชุมชนชาวปกากะญอ

1) ที่ตั้ง และ อาณาเขต

ชุมชนชาวปกากะญอมีพื้นที่ตั้งห่างจากเมืองเชียงใหม่ไม่มากนัก ตั้งอยู่ห่างจากเทศบาลตำบลบ้านหลวง ประมาณ 20 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากจังหวัดเชียงใหม่ ประมาณ 68 กิโลเมตร เนื้อที่โดยประมาณ 1,000 ตารางกิโลเมตร สามารถเดินทางเพื่อเข้าสู่ชุมชนได้ด้วยรถยนต์จักรยานยนต์ได้สะดวกบนเส้นทาง จอมทอง – ดอยอินทนนท์

พื้นที่ชุมชนชาวปกากะญอที่ตำบลบ้านหลวงนั้น มีพื้นที่ทั้งหมดมากกว่า 2,000 ไร่ ซึ่งซ้อนทับกับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติดอยอินทนนท์ อีกทั้งยังเป็นจุดกำเนิดจากแม่น้ำลำธารจึงมีพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติสามารถปลูกพืชได้หลากหลายชนิด อีกทั้งยังมี

ความหลากหลายทางชีวภาพ พันธุ์ไม้หายากชนิด ลักษณะทางกายภาพทั่วไปจึงมีความสวยงาม และเหมาะกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน ส่วนอาณาเขตของชุมชนชาวปกากะญอนี้มีพื้นที่ติดต่อกันที่ต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง และตำบลสันติสุข อำเภอคอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลคอยแก้ว และตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลช่วงเปา และตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลช่างเคิ่ง ตำบลท่าผา และตำบลกองแขก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

จะเห็นได้ว่าเส้นทางการเข้าชุมชนชาวปกากะญอนั้นมีเส้นทางเข้าออกสายหลักคือสามแยกทางเข้าคอยอินทนนท์ ซึ่งผ่านอำเภอจอมทอง แม้ว่าจะมีระยะทางไม่ไกลมากนักจากตัวเมืองเชียงใหม่ แต่การพัฒนาความเจริญต่าง ๆ ก็อาจจะล่าช้าไปบ้าง เพราะเนื้อที่ส่วนใหญ่อยู่บนคอย และก็ไม่ค่อยเกิดปัญหาจากการบุกรุกจากคนภายนอก

จากการสังเกตการณ์โดยรวมแล้ว จุดเด่นของที่ตั้งอาณาเขตพื้นที่ของชุมชนชาวปกากะญอ จัดว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม และมีระยะทางไม่ห่างไกลความเจริญมากนัก สามารถเดินทางเข้าถึงได้ง่าย แม้ว่าจะมีเส้นทางเข้าออกได้โดยสะดวกได้ทางเส้นทางเดียว แต่ การเข้าออกได้เส้นทางเดียวก็ช่วยให้การควบคุมและปัญหาจากการบุกรุกของบุคคลภายนอกมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นจึงเป็นพื้นที่เหมาะสมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน ซึ่งกำลังเป็นกระแสนิยมของการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในสังคมปัจจุบัน ส่วนจุดอ่อนของที่ตั้ง และอาณาเขตในพื้นที่นี้ ก็คือ เส้นทางเข้าชุมชนชาวปกากะญอของแต่ละชุมชนนั้น เป็นเส้นทางที่ค่อนข้างลำบากเป็นดินโคลน ดังนั้นการพัฒนาหรือการกระจายความเจริญ เช่น สาธารณูปโภค ถนนหนทาง จำเป็นต้องอาศัยเทศบาลตำบลบ้านหลวงเป็นผู้จัดงบประมาณการสร้างถนนทางเข้าให้ดีขึ้น ซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินการ โดยก่อนจะเข้าถึงตัวชุมชนอาจจะล่าช้าไปบ้างแต่ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคมากนัก เพราะเส้นทางการคมนาคมในปัจจุบันนั้นสามารถเข้าถึงได้สะดวกมากขึ้นกว่าแต่ก่อนมากนัก และงบประมาณของชุมชนยังมีองค์กรจากภายนอกท้องถิ่นหลายส่วนซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

2) ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศชุมชนชาวปกากะญอ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเขตภูเขาและเนินเขาที่มีลักษณะสูงชัน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าดิบชื้นและดิบแล้งตามความสูงชันของพื้นที่ซ้อนทับกับพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ทำให้มีทรัพยากรป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มีพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด รวมทั้งเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำลำธาร ซึ่งประชากรจะตั้งถิ่นฐานตามเนินเขาที่มีแม่น้ำลำธารไหลผ่าน โดยมีการจัดการดูแลทรัพยากรธรรมชาติโดยหน่วยงานของรัฐ และชุมชน ทำให้ทรัพยากรยังมีความสมบูรณ์และมีความสวยงาม เป็นภูมิประเทศที่มีความเหมาะสมกับการจัดการท่องเที่ยว

ลักษณะภูมิอากาศเนื่องจากเป็นพื้นที่สูงในหุบเขาทำให้สภาพอากาศมีแค่เพียง 2 ฤดู คือ ฤดูฝนกับฤดูหนาว พันธุ์พืชที่เหมาะสมกับการเกษตร คือ ข้าว และ กาแฟ ซึ่งเป็นอาชีพหลัก ของชาวบ้าน อากาศโดยรวมมีสภาพเย็นสบายตลอดทั้งปี ในช่วงฤดูหนาวอุณหภูมิลดลงต่ำถึง 10 องศาเซลเซียส มีหมอกสวยงาม ลักษณะโดยทั่วไปจึงเหมาะแก่การท่องเที่ยว

3) ประชากร

ประชากรชุมชนชาวปกากะญอ ตั้งถิ่นฐานตามแบบโบราณ คือมีลักษณะเป็นเครือญาติ ที่ตั้ง บ้านเรือนใกล้เคียงกัน อยู่ตามที่ราบเนินเขาใกล้แม่น้ำลำห้วยเป็นหย่อม หรือ กลุ่ม ซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่าป๊อก หรือ ปาง ประกอบด้วยชุมชนบ้านหนองหล่ม 118 ครัวเรือน ชุมชนบ้านแม่กลางหลวง 123 ครัวเรือน และชุมชนบ้านผาหมอน 74 ครัวเรือน โดย จะเป็นชาวพื้นราบที่อพยพมาจาก อำเภอแม่วางและแถวชายแดน ไทย-พม่า แถบเทือกเขาตะนาวศรีเพื่อมาหาที่ทำกินและตั้งถิ่นฐานจากบริเวณลุ่มแม่น้ำแม่วาง เรื่อยมาจนถึงบริเวณเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ดอยอินทนนท์ เมื่อมาทำการเกษตรคือการปลูกข้าวโดยอาศัยความชำนาญของตนแล้วอยู่ได้ ญาติพี่น้องจึงอพยพตามกันมาจึงทำให้ประชากรเพิ่มมากขึ้น แต่พื้นที่ชุมชนบ้านผาหมอนเป็นพื้นที่ด้านในสุด จึงก่อตั้งได้ไม่นานเพียงแค่สองร้อยกว่าปีเป็นรุ่นที่สี่ของช่วงอายุคน ดังนั้น จำนวนประชากรของชุมชนชาวปกากะญอจึงมีจำนวนไม่มากคือ มีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,070 คน ประกอบไปด้วย

- ชุมชนบ้านหนองหล่ม	ชาย 205 คน หญิง 172 คน
- ชุมชนบ้านแม่กลางหลวง	ชาย 278 คน หญิง 150 คน
- ชุมชนบ้านผาหมอน	ชาย 159 คน หญิง 106 คน

4) ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวปกากะญอ

ชุมชนชาวปกากะญอเป็นชุมชนที่มีความเป็นอยู่อย่างกระจัดกระจายมาตั้งแต่ 200 ปีที่ผ่านมาแถวเทือกเขาตะนาวศรี เขตชายแดนไทย-พม่า อาศัยอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำวาง เขตอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ และมีการอพยพอย่างต่อเนื่องเนื่องจากความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องโรคระบาดจนปัจจุบันชุมชนชาวปกากะญอทั้ง 3 ชุมชน จึงตั้งอยู่บนพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติคอยอินทนนท์ โดยผู้คนยี่ด้ออาชีพปลูกข้าว ทำไร่ ทำสวนมาตั้งแต่โบราณกาลจนถึงทุกวันนี้ ภายในชุมชนมีแม่น้ำไหลผ่านทั้ง 3 ชุมชน มีต้นไม้พืชพันธุ์ธรรมชาติเป็นจำนวนมาก ซึ่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติมากมาย มีบรรยากาศที่หนาวเย็นตลอดทั้งปีและบนคอยในช่วงฤดูหนาวนั้นมีอุณหภูมิต่ำกว่า 10 องศาเซลเซียส มีพืชพรรณป่าไม้เมืองหนาว พืชสมุนไพร พืชเมืองหนาว สัตว์ป่าและน้ำตกที่สวยงามตามธรรมชาติ ดังนั้นทางสหกรณ์ไฟฟ้า ประชาอุษา และโครงการหลวงจึงให้ความร่วมมือกับทางชุมชนชาวปกากะญอจัดทำชุมชนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทำให้ชาวบ้านภายในชุมชนมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวได้ในอีกทางหนึ่ง หลังจากได้ทดลองชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อีกทั้งยังมีผู้คนหลังไหลเข้ามาท่องเที่ยวชื่นชมธรรมชาติอย่างไม่ขาดสาย

การทำเกษตรปลูกข้าว ทำสวน ทำไร่ ในพื้นที่ของชุมชนทำได้โดยไม่ต้องลงทุนด้วยตัวเงิน แต่ใช้การลงทุนด้วยแรงงาน จึงสามารถสร้างรายได้ได้เป็นอย่างดี และถือได้ว่ามีการปลูกข้าวแบบขั้นบันไดที่สวยงามที่สุดของประเทศ ทำให้เกิดการอพยพเข้ามาเรื่อย ๆ จากลุ่มแม่น้ำแม่วางในสมัยก่อนมายังพื้นที่ชุมชนบ้านหนองหล่ม ชุมชนบ้านแม่กลางหลวง และชุมชนบ้านผาหมอน โดยกระจายอยู่ตามชุมชนต่าง ๆ

ชีวิตความเป็นอยู่โดยทั่วไปเรียบง่ายไม่แตกต่างจากสังคมพื้นราบมากนัก แต่มีลักษณะเด่นที่ยังคงอยู่ คือ มีลักษณะสัมพันธ์แบบเครือญาติที่แน่นแฟ้น และด้วยระยะเวลาในการก่อตั้งชุมชนมาสองร้อยกว่าปี ซึ่งเป็นเวลาของช่วงที่สี่ของอายุคนเท่านั้น ความใกล้ชิดของระบบความสัมพันธ์ในชุมชนจึงมีความแน่นแฟ้น และมีความสำคัญต่อการจัดการโครงสร้างต่างๆในชุมชน โดยจะเป็นลักษณะของเครือญาติที่คอยให้ความช่วยเหลือกันจนเป็นลักษณะเด่นของชุมชน ประกอบกับโครงสร้างทางสังคมที่มีประชากรไม่มากนัก ทำให้ง่ายต่อการควบคุมให้อยู่ในแบบแผนวัฒนธรรมชุมชน โดยไม่ต้องมีกฎเกณฑ์จากสังคมภายนอกมาบังคับใช้

ในด้านความเชื่อชาวบ้านในชุมชนนับถือศาสนาพุทธ ซึ่งในชุมชนมีศูนย์รวมจิตใจเพียงแห่งเดียวคือ วัดทำให้วัด และพระสงฆ์มีความสำคัญในการดำเนินกิจการงานต่างๆของชุมชนทั้งสถานที่การดำเนินงาน และการจูงใจในการดำเนินกิจกรรม ไม่ว่าจะประเพณี

งานบุญ หรือกิจกรรมอื่นๆในชุมชน ทำให้กิจการงานต่างๆได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านมา ด้วยดีตลอด

การดูแลกิจการงานต่างๆของชุมชน เริ่มแรกเดิมที่จะให้ความสำคัญกับผู้นำชุมชนเป็นหลัก ทั้งการจัดการชุมชน และการจัดการผลประโยชน์ต่างๆ หรือการแก้ไขปัญหา การขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็นผู้นำทางศาสนา ผู้นำที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการก็ตาม ซึ่งชาวบ้าน เห็นว่ามีความยุติธรรมและเป็นที่ยอมรับดีแล้ว แต่ต่อมาบทบาทขององค์กรภายนอกชุมชน เข้ามา มีส่วนในการจัดการชุมชนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นหน่วยจัดการต้นน้ำประปาภูเขาของโครงการหลวง กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ฯลฯ ทำให้การจัดการชุมชนมีรูปแบบที่เป็นทางการมากขึ้น มีกฎระเบียบชัดเจน แต่ในขณะเดียวกันก็ยังไม่ให้อำนาจและความสำคัญอยู่ที่ผู้นำชุมชนในการดูแล

การจัดการภายใต้ระบบสหกรณ์ของชุมชน ได้รับการส่งเสริม และพัฒนาจนสามารถจัดการดูแลในหลายๆเรื่องของชุมชน ตัวอย่าง เช่น สาธารณูปโภค ของชุมชน สวัสดิการชุมชน รวมทั้งความพยายามในการจัดการทรัพยากรในชุมชนในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนอีกด้วย

5) ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4.1 แสดงอาชีพต่าง ๆ ภายในชุมชนชาวปกากะญอทั้งสามชุมชน

อาชีพต่าง ๆ ภายในชุมชน	จำนวนครัวเรือน		
	บ้านหนองหล่ม	บ้านแม่กลางหลวง	บ้านผาหมอน
1.ทำนา	108	119	68
2.ค้าขาย	70	62	46
3.ทำสวนกาแฟ	35	22	15
4.บ้านพักโฮมสเตย์	20	28	4
5.ปลูกพืชเมืองหนาว	50	63	16
6.เย็บผ้า	28	40	7
7.นวดแผนไทย	10	18	3
8.ทำไร่	42	57	28

ชาวปกากะญอแทบทุกครัวเรือน มีอาชีพการเกษตรเป็นหลัก โดยส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทำการปลูกข้าว เพราะมีสภาพภูมิประเทศ สภาพอากาศที่เหมาะสม ลักษณะการ ลงทุนนั้นการทำการปลูกข้าว พืชสวน พืชไร่นั้นไม่ต้องลงทุนเป็นต้นทุน แต่จะลงทุนเป็น แรงงานทั้งหมด ส่วนกาแฟและพันธุ์ไม้เมืองหนาวนั้น ต้องลงทุนเป็นต้นกล้า และปุ๋ยกับแรงงาน ด้วย ซึ่งมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนคือ โครงการหลวงคอยอินทนนท์ ส่วนรายได้เสริมอื่น ๆ คือ การรับจ้างทั่วไป การเก็บของป่า ตลอดจนการแปรรูปต่าง ๆ เช่น ผลไม้อบแห้ง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีอาชีพเสริมต่างๆอีกมากนั่นก็คือ รับจ้างทั่วไป การให้เช่าที่พักแบบ Home stay การเป็นผู้นำเที่ยว การทำหัตถกรรมพื้นบ้าน ขายในชุมชนตนเอง และชุมชนข้างเคียง และ รับจ้างทั่วไป ทำให้มีรายได้ ประชากรเฉลี่ยสามชุมชนประมาณ 287,860.41 บาท ต่อครัวเรือน ต่อปี เพียงพอต่อการดำรงชีพ และการเก็บออม

6) ผลิภัณฑ์ของชุมชน

ปกากะญอมีผลิภัณฑ์ในชุมชน ได้แก่

(1) กลุ่มแปรรูปกาแฟอาราบิก้า เป็นผลิภัณฑ์แปรรูปกาแฟพันธุ์อาราบิก้าโดย คัดเมล็ดกาแฟสดจำหน่ายเป็นกาแฟสดคั่วบดให้มีกลิ่นหอม ได้รสกาแฟอาราบิก้าแท้ 100 % ส่ง ทั่วประเทศ

(2) การจักสานไม้ไผ่ ทำเป็นผลิภัณฑ์หลากหลายชนิด ตามภูมิปัญญาของ ชุมชน เช่น ตะกร้า หมวก และทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ (โต๊ะ เก้าอี้) ต่าง ๆ ที่มีความสวยงามปราณีต

(3) ไม้ดอก ไม้ประดับ เช่น ดอกเยอบีร่า กุหลาบพันปี กล้วยไม้หายาก และ นานาพันธ์

(4) สมุนไพรพื้นบ้าน ยาเมือง และน้ำผึ้งธรรมชาติ

(5) บริการนวดแผนโบราณ

7) ลักษณะทางสังคม และ วัฒนธรรม

(1) การศึกษา เดิมทีในชุมชนชาวปกากะญอนั้นมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประจำ ชุมชนละ 1 แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านแม่กลางหลวง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านผาหมอน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองหล่ม อีกทั้งยังมีศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนบ้านแม่กลางหลวง บ้านผาหมอน และบ้านหนองหล่ม รวมถึงโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ส่งไปเรียนที่โรงเรียน บ้านน้ำตกแม่กลาง ซึ่งจะมีรถรับส่งนักเรียนคอยไปรับไปส่ง

(2) **การสาธารณสุข และ สาธารณูปโภค** การพัฒนาด้านสาธารณสุขของชุมชนชาวปกากะญอ นับว่ามีการพัฒนาสาธารณสุข และ สาธารณูปโภค ได้เร็วมากหลังจากมีหน่วยงานราชการหลายหน่วยงานให้การส่งเสริมในชุมชน มีสถานีอนามัยบ้านขุนกลาง สถานีอนามัยบ้านแม่หอย สถานีอนามัยบ้านเมืองกลาง และ มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) คอยดูแล รวมทั้งมีกลุ่มสมุนไพร (หมอเมือง) ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และ ได้รับการสนับสนุนจากชมรมสมุนไพรเชียงใหม่ ที่สามารถรักษาโรคเล็กน้อยๆ ได้ โดยพบว่า กลุ่มอาสาสมัครและกลุ่มสมุนไพรของชุมชนชาวปกากะญอ มีความเข้มแข็งสามารถดำเนินการได้เป็นอย่างดีทำให้เกิดการรวมตัวไม่เพียงแต่กิจกรรมของกลุ่มตนเองเท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงความสามัคคีในกิจกรรมอื่นๆ ด้วย ส่วนในด้านสาธารณูปโภคได้มีการแจกจ่ายไฟฟ้าให้แก่ทุกครัวเรือนมีประปาภูเขาเพื่อจัดการบริหาร มีการใช้น้ำประปาภูเขาใช้ทั่วทั้งชุมชน มีการสร้างเตาเผาขยะประจำบ้านต่างๆ และมีการรณรงค์ให้ทุกครัวเรือนมีส่วนร่วมใช้ทุกหลังคาเรือน ซึ่งถือว่าการร่วมมือจากภายนอกเป็นอย่างไรดี ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานอย่างรวดเร็ว

(3) **วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ความเชื่อ ความเคารพนับถือ** ชาวบ้านทุกคนนับถือศาสนาพุทธส่วนใหญ่เชื่อในการเวียนว่ายตายเกิด โดยเชื่อว่าการทำบุญ การประกอบพิธีกรรมต่างๆ การทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ให้สังคมในช่วงที่ตนมีชีวิตอยู่ จะส่งผลให้ตนเองได้รับความสุขความสบาย มั่งมีทรัพย์สินเงินทองในชาติหน้า ประกอบกับสังคมมีลักษณะเป็นสังคมชนบท ชาวบ้านเป็นชาวพื้นเมือง ไม่มีชาวเขาเจ็บบน จึงมีวิถีความเป็นอยู่แบบชาวเหนือ มีความเป็นอยู่แบบเครือญาติ ทำให้ยังคงมีประเพณีสงกรานต์ การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ พิธีงานบุญต่างๆ พิธีขึ้นบ้านใหม่ การแต่งงาน การทำบุญงานศพ รวมทั้งประเพณีวันสำคัญทางศาสนา การถวายทาน ดันเงินเดือนยี่เป็ง ทานสลากภัต การทอดผ้าป่า ถวายผ้ากฐิน และ งานปอยหลวงต่างๆ ส่วนในเรื่องในการเคารพนับถือ ยังเป็นระบบอาวุโส คือผู้น้อยจะนับถือผู้ใหญ่ และ ทุกคนจะนับถือบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว สังเกตได้จากวันสำคัญต่างๆ เช่น วันปีใหม่เมือง วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ลูกหลานก็จะพากันไปทำบุญถวายทานไปให้ดวงวิญญาณของ บรรพบุรุษของตนเอง นอกจากนี้ยังให้ความนับถือกับผู้นำชุมชน เช่น พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครูอาจารย์ในท้องถิ่น

ชุมชนชาวปกากะญอเป็นชุมชนที่เล็กๆ ประชากรส่วนใหญ่ มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ รู้จักและคุ้นเคยกันดี ทำให้การดำเนินภารกิจงานสำคัญต่างๆ ในชุมชนเป็นไปด้วยดีตลอด โดยมีศาสนาพุทธเป็นที่รวมจิตใจแต่ปัญหาสำคัญคือ ความเจริญด้านวัตถุที่ขยายตัวเข้ามาในชุมชน ทำให้มีแนวโน้มที่จะเกิดปัญหาหลายอย่าง เช่น การส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อในเมือง ทำให้เกิดมีการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดีงามของวัยรุ่นตามมาอีกด้วย อีกทั้ง

การศึกษาต่อดังกล่าวทำให้เกิดสภาวะการละทิ้งอาชีพดั้งเดิมของชุมชนเคลื่อนย้ายสู่อาชีพใหม่ ทำให้ภายในชุมชนขาดแรงงานผู้สืบทอดอาชีพและประเพณี วัฒนธรรมต่าง ของชุมชนอีกด้วย

8) ลักษณะ การเมืองการปกครองท้องถิ่น

(1) การปกครองในชุมชน เนื่องจากการตั้งถิ่นฐานในชุมชนมีลักษณะเป็นกลุ่ม บ้าน ดังนั้นจึงมีการปกครองโดยผู้ใหญ่บ้าน คือ ชุมชนบ้านแม่กลางหลวงโดยผู้ใหญ่บ้าน โโกโย ชุมชนบ้านผาหมอนโดยผู้ใหญ่บ้านธรรมชาติ และชุมชนบ้านหนองหล่มโดยผู้ใหญ่บ้าน บุญทอง กำกับดูแลความเรียบร้อย เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนทั้งหมด และมีตัวแทนเป็นหัวหน้ากลุ่ม บ้านละ 1 คน คอยจัดการ บริหารกันเอง รวมทั้งเป็นตัวแทนประสานงาน ร่วมกับตัวแทนสมาชิกองค์กรบริหารส่วนตำบล โดยมีพระสงฆ์ให้การสนับสนุน

(2) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและกลุ่มชุมชน มีระบบความสัมพันธ์ แบบดั้งเดิม กล่าวคือ ยังใช้ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และระบบอุปถัมภ์ เพราะเป็นชุมชน ที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานมาอยู่ด้วยกัน ซึ่งมีความช่วยเหลือกันแบบในเครือญาติตามปกติ ในส่วนของความสัมพันธ์ในกลุ่มชุมชนนั้น เป็นลักษณะของกลุ่มชุมชนที่ช่วยเหลือกัน คือ มีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มอาชีพหวังผลทางเศรษฐกิจ กลุ่มอายุหวังผลทางสังคม วัฒนธรรมหรือกลุ่มทางสังคมอื่นๆแต่ก็ยังใช้ระบบเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

(3) การจัดการด้านความสัมพันธ์ และ การจัดการกลุ่ม ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ และเปิด โอกาสให้ผู้สนใจมีการรวมกลุ่มกัน ให้มีการคัดเลือกประธานกลุ่ม และตำแหน่งต่างๆของแต่ละกลุ่ม หลังจากนั้นให้แต่ละกลุ่มมีการวางแผนการดำเนินกิจกรรมต่างๆของกลุ่มต่อไป โดยมีผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์ ครูอาจารย์ เป็นผู้ให้ความสนับสนุน มีวัตถุประสงค์หลัก คือ การพัฒนาบุคคล ให้ชาวบ้านมีความรับผิดชอบ และมีความสละการทำงานในชุมชนให้มากขึ้น และเปิดโอกาสให้กลุ่มต่างๆ ได้มีโอกาสได้ต่อรองขอความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอกชุมชนได้ดีขึ้น รวมทั้งมีรายได้มาพัฒนาครอบครัวตนเอง และชุมชนด้วยปัญหาที่สำคัญของการรวมกลุ่ม จัดกิจกรรมเหล่านี้คือ สมาชิกยังไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองเท่าที่ควร โดยมีการมองเห็นผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม และการจัดระบบกลุ่มภายในยังไม่เป็นกฎระเบียบเรียบร้อย เพราะสมาชิกยังไม่เห็นความสำคัญมากนัก การดำเนินกิจกรรมจึงไม่ค่อยมีกิจกรรมขาดการต่อเนื่อง ระเบียบ ข้อปฏิบัติ กฎเกณฑ์ ชุมชน ในชุมชนชาวปกากะญอได้ ช่วยกำหนด กฎระเบียบ ข้อปฏิบัติ ของชุมชน หลากๆ ประการ กล่าวคือ

(3.1) การลงแขกช่วยเหลือการงานที่เป็นสาธารณะของชุมชน ทุกหลังคาเรือนต้องถือเป็นหน้าที่ที่ต้องมาช่วยกันทำงานให้แก่งานสาธารณะให้แก่ชุมชน หากไม่มาต้องถูกปรับ หรือ งดให้ความช่วยเหลือใดๆ แก่ ผู้นั้น

(3.2) สมาชิกทุกคนเป็นผู้ใช้ไฟฟ้าทุกหลังคาเรือนและมีหน้าที่ช่วยกันทะนุบำรุงดูแลรักษา อย่างสม่ำเสมอ

(3.3) การใช้ประโยชน์ จากป่าไม้ในป่า ไม่มีการเลื้อยไม้ขาย การเลื้อยไม้เพื่อสร้างบ้านของตนเอง จะต้องได้รับอนุญาต จากกรรมการของชุมชนก่อนเท่านั้น และ ไม่อนุญาต ให้สร้างบ้านจำหน่าย

(3.4) พุทธศาสนาเป็นหน้าที่ของทุกคนทุกหลังคาเรือน ที่จะต้องช่วยกันทำนุบำรุงรักษา

(4) การจัดการความขัดแย้งของชุมชน เนื่องจากชุมชนชาวปกากะญอ มีการอพยพ ย้ายถิ่นฐาน มาจากเครือญาติกัน ดังนั้น จึงไม่ค่อยมีความขัดแย้ง กันมากเท่าไร ความขัดแย้งกันภายในชุมชนเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ หรือเป็นคดี ทาง แพ่ง ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้ดูแลหรือไกล่เกลี่ย หากไม่ยอมความกัน หรือ เป็นคดีอาญาที่ร้ายแรง ก็จะส่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ดำเนินการตามกฎหมาย แต่ถ้าหากเป็นการประพฤดิที่ผิดระเบียบข้อกำหนดของชุมชนก็จะต้องถูกลงโทษตามข้อตกลงของเรื่องนั้นๆ

9) แหล่งท่องเที่ยว

ชุมชนชาวปกากะญอมีแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนดังนี้

(1) การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชุมชน เช่น การปลูกข้าวแบบขั้นบันได การทำสวนกาแฟ การทำสมุนไพรยาเมือง การทำผลไม้แปรรูป การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ และไม้เมืองหนาว

(2) การท่องเที่ยวชมธรรมชาติตามเส้นทางเดินป่า เที่ยวชมการทำผลไม้แปรรูป การทำสวนกาแฟ การที่เขื่อน้ำตกแม่กลาง น้ำตกแม่ยะ น้ำตกผาดอกเสี้ยว น้ำตกวชิรธาร และการเที่ยวชมแมกไม้نانาพันธ์

(3) การท่องเที่ยวชมทิวทัศน์ “บนยอดคอกยหัวเสือ” อีกทั้งกัวแม่ปานซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธรรมชาติซึ่งจะเป็นการก่อให้เกิดการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวรู้สึกรักธรรมชาติและอยากจะรักษาความเป็นธรรมชาติเหล่านี้ให้อยู่กับนักท่องเที่ยวสืบไป

(4) สวนพุทธธรรมป่าเกอญอราม

(5) วัดป่าผาหมอน

10) ทรัพยากรทางธรรมชาติ

(1) ยอดดอยหัวเสือ บริเวณชุมชนบ้านผาหมอน เป็นยอดดอยที่สูงประมาณ 1,881 เมตรจากระดับน้ำทะเล ลักษณะเป็นป่าสนสลัดกับป่าดิบเขา พื้นที่เป็นที่ลาดชันมาก ๆ และอันตราย สามารถชมวิวดูได้ทุกทิศ 360 องศา

(2) บ่อดินปริศนา มีลักษณะคล้ายหลุมบังเกอร์ของทหาร ที่งัดใจขุดขึ้นมาด้วย จุดประสงค์อย่างหนึ่ง เป็นบ่อขนาดใหญ่ มีน้ำกว้างประมาณ 4-6 เมตร อยู่ถัดจากยอดดอยหัวเสือ มาเล็กน้อย มีต้นไม้ใหญ่ปกคลุมจากด้านล่างขึ้นมาด้านบน

(3) ต้นไม้ไต่เถาวัลย์ มีลักษณะเป็นป่าโบราณ เนื่องจากเป็นป่าที่ชุ่มชื้นและสภาพอากาศที่หนาวเย็น สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 2,000 เมตร ทำให้ต้นไม้เกิดไลเคน มอส และเฟิร์น

(4) ต้นไม้ใหญ่พันปี ขนาดประมาณ 4-5 คนโอบ แต่ลำต้นสูงมากจนมองไม่เห็นยอด

(5) พืชและสมุนไพรหายาก เช่น กำลั้งเสือโคร่ง เป็นยาบำรุงมาตุ้มแล้วดื่มช่วยให้ดับกระหายได้เป็นอย่างดี

(6) น้ำตกแม่กลาง มีชื่อเสียงมากในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นน้ำตกขนาดใหญ่มีน้ำไหลผ่านตลอดทั้งปี มีความสวยงามตามธรรมชาติ บรรยากาศร่มเย็น เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจได้เป็นอย่างดี

(7) น้ำตกผาดอกเสี้ยว ตั้งอยู่บริเวณชุมชนบ้านแม่กลางหลวง มีชื่อเสียงโด่งดังมากจากภาพยนตร์เรื่อง “รักจัง” มีความสูง 7 ชั้น สวยงามมาก

(8) เส้นทางศึกษาถ้ำแม่ปาน มีลักษณะเป็นป่าดิบชื้น มีมอส เฟิร์น ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นตามต้นไม้ใหญ่

11) ทรัพยากรทางวัฒนธรรม

สวนพุทธธรรมป่าเกตุอรามอยู่บริเวณชุมชนบ้านแม่กลางหลวง และวัดป่าผาหมอนอยู่บริเวณชุมชนบ้านผาหมอน

12) รางวัลแห่งความภาคภูมิใจของชุมชนชาวปกากะญอ (สัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้นำชุมชน)

- (1) รางวัลชนะเลิศ งานมหกรรมผ้าฝ้ายทอมือ 110 ปี ของดีจอมทอง ปี 2553-2554
- (2) รางวัลชนะเลิศ การประกวดหมู่บ้านดีเด่น โครงการควบคุมและป้องกันโรคขาดสารไอโอดีน ของสำนักงานสาธารณสุขอำเภอจอมทอง ปี 2540
- (3) โครงการชุมชนท่องเที่ยวและ โฮมสเตย์ ชุมชนชาวปกากะญอทั้ง 3 ชุมชน ได้รับการคัดสรร เป็นโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ปี 2549 จากกรมส่งเสริมสหกรณ์
- (4) รางวัลชนะเลิศโครงการปุยอินทรีจากเศษใบไม้และวัสดุเหลือใช้จากการเกษตร เพื่อลดปัญหามลพิษในอากาศ ปี 2552 บ้านผาหมอน
- (5) รางวัลผลงานวิจัยเด่น สกว. ประจำปี 2548 ชื่อผลงาน โครงการวิจัยรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนบ้านแม่กลางหลวง
- (6) รางวัลชนะเลิศ โครงการหมู่บ้านสะอาดในพื้นที่โครงการหลวง ปี 2549 จากมูลนิธิโครงการหลวง
- (7) รางวัลหมู่บ้าน OVC : OTOP Village Champion ปี 2549 จากกรมการพัฒนาชุมชน
- (8) รางวัลในโครงการลดอุบัติเหตุช่วงเทศกาลสำคัญ เจ็ดวันอันตราย (ส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่)
- (9) รางวัลสร้างแนวกันไฟควบคุมไฟป่า ประกวดระดับตำบลแม่กลางหลวง ได้รับรางวัลชนะเลิศ บ้านผาหมอนได้รับรางวัลรองชนะเลิศ

4.2 ข้อมูลการจัดการของชุมชนและแนวทางการฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจด้วยองค์กรชุมชนและธุรกิจชุมชนชาวปกากะญอจากปัญหาต่างๆภายในชุมชน

4.2.1 วิธีการจัดการภายในชุมชน

1) การดำเนินกิจกรรมในการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนชาวปกากะญอ

ได้มีการจัดตั้งชุมชนชาวปกากะญอเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างเป็นทางการ โดยผู้นำชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านโกโย ผู้ใหญ่บ้านธรรมชาติ ผู้ใหญ่บ้านบุญทอง และแกนนำชาวบ้านได้ปรึกษาหารือซึ่งชาวบ้านต่างเห็นด้วยพร้อมทั้งให้ความร่วมมือเป็น

อย่างดี และจัดทำโครงการเพื่อหางบประมาณช่วยเหลือในการดำเนินงานต่างๆของชุมชน โดยมีหลายหน่วยงานให้ความร่วมมือ เพราะนอกจากทางชุมชนทั้งสามได้นำรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนมาจัดการท่องเที่ยวของชุมชนแล้ว ยังได้ใช้เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของรัฐบาล โดยเฉพาะได้งบจากโครงการไทยเข้มแข็งที่สร้างถนนคอนกรีตเข้าชุมชน สร้างประปาใหม่ ศาลาอเนกประสงค์ ที่ทำให้การสนับสนุนจนเกิดโครงการและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ต่างๆ โดยได้จัดตั้งโครงการรูปแบบการจัดโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนขึ้น ซึ่งมีคณะกรรมการ การวิจัยและได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากนายกเทศบาลตำบลบ้านหลวงช่วยกำกับดูแลควบคุมเป็นอย่างดี (สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน)

(1) การส่งเสริมกิจกรรมต่างๆของชุมชนชาวปกากะญอ

- อนุรักษ์
ชัดเจน
- (1.1) ให้ชุมชนสร้าง กฎระเบียบ หรือข้อปฏิบัติที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
 - (1.2) สร้างจิตสำนึกของคนภายในชุมชนและนักวิจัยในการอนุรักษ์ให้ชัดเจน
 - (1.3) ให้มีคณะกรรมการคอยควบคุม และดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวไม่ให้เกิดผลกระทบ
 - (1.4) ให้หาแนวทาง ส่งเสริมให้ชาวบ้าน มีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว

(2) การจัดการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนของชุมชนชาวปกากะญอ

ประเด็นแรก การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อจัดทำแผนที่เส้นทางการเดินทางท่องเที่ยว จัดทำศูนย์ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของชุมชน **ประเด็นที่สอง** การสร้างกฎระเบียบให้เป็นแนวปฏิบัติให้แก่ักท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน โดยชาวบ้านเป็นคนคิด **ประเด็นที่สาม** การคิดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ **ประเด็นที่สี่** การพัฒนาอนุรักษ์สถานที่แหล่งท่องเที่ยวต่างๆในชุมชน

(2.2) การกำหนดรูปแบบการรับนักท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ของชุมชนมี 3 รูปแบบ คือ การไปกลับในวันเดียว แบบโฮมสเตย์ และแบบทัวร์ป่าแคมป์ปิ้ง ภายใต้กฎระเบียบของชุมชนที่ชาวบ้านร่วมกันกำหนด

(2.3) การสร้างอาชีพเสริมให้ชาวบ้าน ให้มีรายได้จากการท่องเที่ยว โดยสำรวจความต้องการของตลาดสินค้าที่จะผลิต จัดตั้งกลุ่มสนใจฝึกให้มีโอกาสเสริม ฝึกอบรม ใช้งาน และจัดทำกรวางแผนการผลิต และ การตลาด

(2.4) การจัดการรายได้ และจัดสรรรายได้เข้าชุมชน ทางคณะกรรมการ กำหนดให้มีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้ เพื่ออาศัยเป็นแหล่งเงินทุนในภายภาคหน้า โดยจัดสรรรายได้ให้แก่ผู้ถือหุ้น ซึ่งชาวบ้านเป็นสมาชิกทุกหลังคาเรือน จัดสรรให้การพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็ง และจัดสรรเข้าสหกรณ์เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนต่อไป

(3) มาตรการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

มาตรการชุมชนของชาวปกาสัยที่สำคัญ ได้แก่ มาตรการรักษาความปลอดภัยภายในชุมชน มาตรการรักษาความสะอาด การรักษาพืชพรรณ ป่าไม้ สัตว์ป่า ไม่ให้ถูกทำลาย มาตรการป้องกันแม่น้ำลำห้วย ถูกบุกรุกเสียหาย มาตรการรักษาค่าอันติงามของท้องถิ่น ที่ถูกละเลยเปลี่ยนแปลงไปตามพวกตะวันตก ที่มีลักษณะที่ไม่ดี และมาตรการการจัดการรายได้ เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

(4) การจัดกิจกรรมการณรงค์เรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

(4.1) จัดทำ ป้ายสัญลักษณ์ ระวังระวังความปลอดภัยบนท้องถนน แหล่งท่องเที่ยวอาจจะมียกอันตราย

(4.2) มีป้อมยามคอยตรวจตรา ดูแลการ เข้า-ออก ของนักท่องเที่ยว 2 จุดคือ หัวและท้ายทั้งชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ชุมชนบ้านผาหมอน และชุมชนบ้านหนองหล่ม

(5) การจัดกิจกรรมการณรงค์เรื่องความสะอาด และความสวยงามของสถานที่

(5.1) ผู้นำชุมชนแต่ละชุมชนจะประกาศในเสียงตามสายให้ชาวบ้านทุกคน รวมตัวกัน โดยเชิญชวนให้ชาวบ้านรักษาความสะอาด อาคารบ้านเรือนให้ถูกสุขอนามัย

(5.2) เชิญชวนให้ชาวบ้านช่วยกันปลูกไม้ดอกไม้ประดับไว้หน้าบ้านเพื่อความสวยงามและเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน

(5.3) เชิญชวนให้ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนมีการกำจัดขยะ หรือ ร่วมกันทำ เตาเผากำจัดขยะประจำบ้านต่างๆ

(5.4) จัดให้มีกิจกรรมการพัฒนาชุมชนเดือนละ 1 ครั้ง เช่น ปลูกต้นไม้ ปลูกดอกไม้ ตัดกิ่งไม้ใบหญ้า 2 ข้างทาง เก็บเศษขยะ ทำความสะอาดลำห้วย พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

(6) กิจกรรมการณรงค์เรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ

(6.1) เชิญชวนให้ชาวบ้าน ลด เลิก การเข้าป่าล่าสัตว์เพื่อบริโภค

(6.2) เชิญชวนให้ชาวบ้าน นักท่องเที่ยวปล่อยสัตว์เข้าป่าในวันสำคัญต่างๆ

(6.3) จัดกิจกรรมให้มีกิจกรรมบวชต้นไม้ปลูกป่าปลูกไม้ผลเพื่อเป็นอาหารสัตว์ ปลูกพืชสมุนไพร เพราะพันธุ์กล้าไม้ที่หายาก

(6.4) ทำแนวกันไฟกันไฟป่า

(6.5) จัดกิจกรรมเดินป่า เพื่อชื่นชมและสัมผัสธรรมชาติอันแสนบริสุทธิ์

(6.6) จัดให้มีการเพาะขยายพันธุ์สัตว์ป่ากลับเข้าสู่ธรรมชาติ

(6.7) จัดให้มีกิจกรรมการเรียนการสอน เรื่อง การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม

(6.8) จัดให้มีการฝึกอบรมความรู้ เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่แม่คฤหบดีหรือ ผู้นำทาง เพื่อที่จะได้แนะนำแก่นักท่องเที่ยวได้ถูกต้อง

(7) การรณรงค์เรื่องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

(7.1) ส่งเสริมให้มีวงดนตรีพื้นเมือง การฟ้อนพื้นบ้าน การรำดาบ

(7.2) ส่งเสริมให้มีการแต่งกายชุดพื้นเมือง ชุดล้านนา ชุดผ้าฝ้าย ชุดผ้าไหม ในโอกาสต่างๆ

(7.3) ส่งเสริมให้มีร้านอาหารพื้นเมือง ชัน โดก และของฝากสินค้าพื้นบ้าน

(7.4) จัดนิทรรศการจำลองวิถีชีวิตชาวบ้านทั้งในอดีตและปัจจุบัน

(7.5) การจัดสร้างอาคารสถานที่ให้มีเอกลักษณ์ไทยไว้ให้มีความกลมกลืนเข้ากับธรรมชาติและสภาพสิ่งแวดล้อม

(8) กิจกรรมการท่องเที่ยว

(8.1) กิจกรรมที่ 1 แบบไป-กลับ (วันเดียว) กลุ่มเป้าหมาย ของการท่องเที่ยวแบบนี้คือ กลุ่ม คนไทยหรือชาวต่างชาติที่เข้ามา โดยไม่มีกำหนดหรือแจ้งให้กับชุมชนไว้ล่วงหน้า ซึ่งจะเข้ามาเที่ยวชมธรรมชาติและกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน

(8.2) กิจกรรมที่ 2 แบบทัศนศึกษา กลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ จะเข้ามาศึกษาดูงานระบบบริหารจัดการการท่องเที่ยว หรือการจัดการป่าชุมชนในขณะเดียวกันเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

(8.3) กิจกรรมที่ 3 แบบพักค้างคืน กลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ต้องการสัมผัสกับวิถีชีวิตและธรรมชาติ โดยประกอบด้วยนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งจะติดต่อและจองที่พักล่วงหน้าทางผู้ใหญ่บ้านหรือติดต่อโดยตรง

2) แนวทางและกิจกรรมการที่วิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนชาวปกากะญอ

ชุมชนชาวปกากะญอเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และแหล่งความรู้พลังงานชุมชน เป็นชุมชนที่เป็นเศรษฐกิจพอเพียงของภาคเหนือที่ได้ใช้แนวทางการดำรงวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยผู้นำชุมชนพ่อหลวงโกโยของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ผู้ใหญ่บ้านบุญทองของชุมชนบ้านหนองหล่ม และผู้ใหญ่บ้านธรรมชาติของชุมชนบ้านผาหมอน อีกทั้งผู้นำชุมชนคนอื่น ๆ เคยวางแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและประยุกต์ให้เข้ากับชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าพัฒนาผลิตภัณฑ์ และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนด้วยการอบรมความรู้ด้านต่างๆ ให้ชาวบ้าน เช่น การเลี้ยงหมูหลุม ที่ได้ทั้งเนื้อหมู และได้ปุ๋ยอินทรีย์จากบ่อเลี้ยงหมูด้วย การปลูกพืชผักไว้บริโภคเอง การดำรงวิถีชีวิตด้วยความพอดี ไม่ฟุ่มเฟือย ซึ่งมีกิจกรรมหลักๆ ที่ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนดังนี้

(1) พันธกิจ (สิ่งที่ชุมชนต้องร่วมมือกันทำเพื่อให้ชุมชนเป็นไปตามที่มุ่งหวัง)

- ปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อม
- อบรมบุคลากรเพื่อกิจกรรมการท่องเที่ยว
- จัดตั้งศูนย์ข้อมูลการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยว พลังงานชุมชน และเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง

- อนุรักษ์สภาพน้ำตก ป่า และสภาพแวดล้อมให้คงเดิมมากที่สุด
- พัฒนาสินค้าให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน

(2) เป้าหมาย

- ปลูกต้นไม้สองข้างทางเข้าชุมชน จำนวน 10,000 ต้น
- จัดอบรมผู้นำเพื่อสร้างวิทยากรในท้องถิ่น จำนวน 20 คน
- จัดตั้งศูนย์ข้อมูลเรียนรู้ชุมชน จำนวน 1 แห่ง
- อบรมสร้างการเรียนรู้ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

(3) กลยุทธ์

- ปลูกต้นไม้ในวันสำคัญปีละ 2,000 ต้น
- จัดอบรมวิทยากรและไกด์ผู้นำเที่ยวในชุมชน

- รวบรวมข้อมูล จัดทำแหล่งเรียนรู้
- จัดอบรมสร้างกระบวนการเรียนรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อม

- อบรมกลุ่มผลิตภัณฑ์เรียนรู้การสร้างรูปแบบและการบรรจุภัณฑ์

(4) การกำหนดอัตลักษณ์ของชุมชน

ชุมชนชาวปกาเกอะญอ เป็นชุมชนที่มีสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์มีวิถีชีวิตที่คงความเป็นสังคมแบบชนบท อีกทั้งยังมีผลิตภัณฑ์ที่เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน เช่นการต้มยาเมือง ที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ประกอบกับนโยบายของภาครัฐที่ผลักดันให้ชุมชนได้รับการพัฒนาเป็นชุมชนการท่องเที่ยว เมื่อปี 2546 และต่อมาได้รับการคัดเลือกเป็นหมู่บ้านหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OVC : OTOP Village Champion) เมื่อปี 2549 และทางชุมชน ได้ร่วมกันกำหนดอัตลักษณ์ของชุมชนว่าชุมชนชาวปกาเกอะญอ คือ เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แบบโฮมสเตย์ (สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน)

ชุมชนชาวปกาเกอะญอมีจุดเด่นในการท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ ด้านเกษตร ด้านสุขภาพ ซึ่งชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มาดูกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มอาชีพ เช่น การทำนา ทำสวน ปลูกกาแฟ เครื่องจักรสาน และป่าสมุนไพรที่หายาก เป็นต้น

จุดเด่นการท่องเที่ยวของชุมชนชาวปกาเกอะญอ คือ เรื่องของการบริหารจัดการรวมถึงวิถีชีวิต ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่า ปกติกลุ่มคนที่อยู่บนที่สูงส่วนมากแล้วมักจะเป็นชาวเขา ซึ่งผู้ที่มาเยือนก็จะสงสัยว่าเมื่อคนพวกนี้จะอยู่กันยังไง มีวิถีชีวิตยังไง ทำมาหากินอย่างไร เพราะสิ่งอำนวยความสะดวกก็ไม่เพียบพร้อม แต่ชุมชนชาวปกาเกอะญอสามารถที่จะจัดการเรื่องนี้ได้และอยู่อย่างไม่เดือดร้อน

ส่วนหนึ่งที่ทำให้การบริหารจัดการชุมชนชาวปกาเกอะญอแห่งนี้ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน อีกทั้งยังสามารถรับมือกับวิกฤติทางเศรษฐกิจที่ผ่านมามีสามารถฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจภายในชุมชนด้วยตนเองและมีการช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.) ที่ได้นำเอาแนวคิดชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ จนประสบความสำเร็จได้เป็น 1 ใน 20 ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงดีเด่น

3) ด้านสุขภาพอนามัย

(1) มีการจัดทำแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมด้านการดูแลและรักษาสุขภาพของคนในชุมชนและนำไปสู่การปฏิบัติ ก่อประโยชน์ให้แก่คนในชุมชน

(2) ทุกครัวเรือนได้รับการบริการด้านสุขภาพพื้นฐาน จากสถานีอนามัยบ้านขุนกลาง สถานีอนามัยบ้านแม่หอย และสถานีอนามัยบ้านเมืองกลาง โดยมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นตัวแทนชุมชนที่มีหน้าที่ดูแล และบริการด้านสุขภาพพื้นฐาน และมีศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน จำนวน 1 แห่งอยู่ที่เทศบาลตำบลบ้านหลวง

(3) มีการร่วมกันวิเคราะห์หาสาเหตุ ปัญหาจากตัวชี้วัดที่ตกเกณฑ์ จปฐ.ด้านสุขภาพอนามัย และร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหา แล้วบรรจุแผนงานไว้ในแผนชุมชนของเทศบาล

(4) มีการออกหน่วยบริการด้านตรวจสุขภาพของคนในชุมชน เช่นการวัดความดันโลหิตให้แก่คนสูงอายุ การตรวจสุขภาพทั่วไป ของอสม.ร่วมกับสถานีอนามัยทั้งสามแห่งเป็นประจำมีการณรงค์ให้คนได้ตระหนักในการเสริมสร้างสุขภาพของตนเอง ให้มีสุขภาพที่แข็งแรง เพื่อลดค่าใช้จ่ายการรักษาพยาบาล โดยมีงบประมาณส่งเสริมจากเทศบาลตำบลบ้านหลวง

4) ด้านศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี

การนับถือศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ชาวปกากะญอทุกคนนับถือศาสนาพุทธ มีการใช้ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาชุมชน โดยใช้ประเพณีของท้องถิ่นของตนเอง โดยการสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด สร้างนิสัยผูกมัดเชื่อมโยงชุมชน ประกอบกับความเป็นเอกลักษณ์ และมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายแบบสังคมชนบท และคนในชุมชนช่วยกันดำรงรักษา และสืบทอด เช่น พิธีผูกข้อมือ พิธีทำบายศรีสู่ขวัญ การละเล่นดนตรีพื้นเมือง “ชะล้อ ซอ ซึง” ซึ่งเป็นกิจกรรมด้านการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นของชุมชน และเป็นจุดขายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ของชุมชนชาวปกากะญออีกจุดหนึ่ง

นอกจากนี้แล้วการรวมกลุ่มต่างๆของคนในชุมชนชาวปกากะญอ เกิดขึ้นจากความเข้มแข็งของชุมชน กลุ่มต่างๆ ที่เกิดขึ้นจึงถือได้ว่าเป็นทุนทางสังคมที่สามารถขับเคลื่อนเพื่อช่วยเหลือคนยากจนคนด้อยโอกาส ในลักษณะของการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร โดยการจัดสรรส่วนของผลประโยชน์หรือกำไรเพื่อเป็นสวัสดิการให้คนในชุมชน และการพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน

5) การพัฒนาคนในชุมชน

ชาวปกากะญอ ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนหลัก ๆ จำนวน 1 แห่งที่ชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ซึ่งรวมทั้งชุมชนบ้านผาหมอนและชุมชนบ้านหนองหล่มสามารถไปเข้าร่วมได้ เพื่อแหล่งเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และสืบเพื่อแหล่งเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ซึ่งส่งผลให้คนในชุมชนเกิด

กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในอดีตนำมาปรับ/ประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน เพื่อสร้าง ภูมิคุ้มกันในอนาคต รวมทั้งได้ส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้านการน้อม นำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นรากฐานในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน มีการส่งเสริม การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่นการทำสวนกาแฟ ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ไม้เมืองหนาว การ ทำยาสมุนไพรรักษาโรค ให้แก่คนรุ่นหลังมิให้มีการสูญหายแล้วสามารถบันทึกภูมิปัญญา ท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นองค์ความรู้เพื่อเผยแพร่ได้

สำหรับด้านการพัฒนาผู้นำ/สมาชิกในชุมชนนั้น ชุมชนชาวปกากะญอได้เน้น การพัฒนาคนที่เริ่มจากผู้นำก่อน โดยการส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม/กลุ่ม องค์กรชุมชนได้พัฒนาตนเอง และสมัครเข้าระบบมาตรฐานงานชุมชน(มชช.) เพื่อให้ผู้นำที่มี กระบวนการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ ในการแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยการใช้กระบวนการแผนชุมชนผ่านเวทีแลกเปลี่ยน ระหว่างผู้นำ และสมาชิกในชุมชน และศูนย์เรียนรู้ชุมชน

6) การบริหารจัดการชุมชน

(1) มีการจัดเก็บข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท เช่น ข้อมูล จปฐ. เป็นประจำทุกปี
(2) มีการมาวิเคราะห์หาสาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหา ในตัวชี้วัดที่ไม่ผ่าน เกณฑ์ จปฐ.

(3) มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูล เป็นศูนย์ข้อมูลสารสนเทศประจำชุมชน ภายในศูนย์เรียนรู้ชุมชน

(4) มีการนำผลข้อมูล จปฐ./กชช.2ค.มาวิเคราะห์ และนำสู่การวางแผน ตัดสินใจ สู่การแก้ไขปัญหา และบรรจุลงในแผนชุมชนของชุมชน

(5) มีกระบวนการปรับปรุงคุณภาพแผนชุมชน กล่าวคือ การจัดทำแผนชุมชน ชาวปกากะญอ เป็นกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ในชุมชนโดยเริ่ม จากการกระตุ้นจิตสำนึก ในการร่วมกันคิด ร่วมกันเรียนรู้/วิเคราะห์ เพื่อให้รู้และเข้าใจตนเอง โดยใช้กระบวนการชุมชนคือการสำรวจข้อมูลปัญหาและศักยภาพของชุมชน การวิเคราะห์ สาเหตุ/แนวทางแก้ไข แล้วกำหนดอนาคต และทิศทางการพัฒนาตนเอง หมู่บ้านและชุมชนใน ลักษณะจากชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และพึ่งตนเอง อย่างยั่งยืนของชุมชน

(6) มีการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง การปกครองตาม ระบอบประชาธิปไตย การเมืองแบบพลเมือง หรือการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การ ปกครอง

7) ด้านความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน

ชุมชนชาวปกากะญอ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่เรียกว่า “ชุมชนแห่งการท่องเที่ยว” ดังนั้น การเสริมสร้างมาตรการด้านความมั่นคง และปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชน รวมทั้งนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งเป็นการให้บริการที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว จึงถือเป็นนโยบายด้านความมั่นคงของชีวิตและสังคมของชุมชนชาวปกากะญอที่ให้ความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ เพราะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเป็นอันดับแรก โดยกำหนดมาตรการด้านความมั่นคง และปลอดภัยในทรัพย์สิน ดังนี้

- (1) การฟื้นฟูพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ และยั่งยืน ที่สามารถเชื่อมโยงธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน
- (2) การส่งเสริมให้ชุมชนเป็นชุมชนน่าอยู่ ที่มีความปลอดภัย 4 ด้าน ได้แก่
 - (2.1) ปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน
 - (2.2) ปลอดภัยจากอบายมุข
 - (2.3) ปลอดภัยจากมลภาวะเป็นพิษ
 - (2.4) ปลอดภัยจากเสพติด

4.2.2 แนวทางการฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจด้วยองค์กรชุมชนและธุรกิจชุมชนของชุมชนชาวปกากะญอจากปัญหาต่างๆภายในชุมชน

ในการดำเนินกิจกรรมการจัดการ และการรับมือกับปัญหาต่างๆ สามารถวิเคราะห์เหตุผล หลักๆคือ

เป็นประเด็นทางเศรษฐกิจ และฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจ เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่มีรายได้จากอาชีพเกษตรกรรมโดยการปลูกข้าว ทำสวน ทำไร่ และปลูก กาแฟ ขาย หรือนำมาแปรรูปเป็นอาชีพที่สืบทอดกันมาเป็นนาน แต่ภายหลังเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจตกต่ำในช่วงนั้น ชุมชนชาวปกากะญอได้รับผลกระทบในเรื่องราคาของผลผลิต เนื่องจาก เมื่อเทียบกับต้นทุนแรงงานที่ลงทุน ไปนับว่ายังไม่คุ้มทุน เพราะการกำหนดราคาขึ้นกับพ่อค้าคนกลาง และที่สำคัญ จำนวนผู้บริโภคก็ลดลง ด้วย อันเนื่องมาจากการเจริญของไฟฟ้าถนนหนทางที่ดีขึ้นด้วย ความต้องการบริโภคเครื่องอำนวยความสะดวกสินค้าฟุ่มเฟือยของชาวบ้านมีเพิ่มมากขึ้นด้วย และยังคงส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนที่ ในตัวเมืองเชียงใหม่ ทำให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น รายรับไม่พอกับ

รายจ่าย ทำให้มีการกู้ยืม และเพิ่มหนี้สิน เป็นเงาตามตัวอีกด้วย จากปัญหาที่กล่าวมานั้น ผู้นำชุมชนคือ ผู้ใหญ่บ้าน โกโย ผู้ใหญ่บ้านธรรมชาติ และผู้ใหญ่บ้านบุญทอง ได้มีข้อเสนอให้ใช้แนวทางเศรษฐกิจชุมชนธุรกิจชุมชน ส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การมีวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง โดยใช้วัฒนธรรมชุมชนหรือฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อใช้ในการรับมือกับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น และสามารถฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจให้ดีขึ้น โดยเมื่อศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง ชุมชนชาวปกากะญอเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ชุมชนชาวปกากะญอใช้เป็นแนวทางในการจัดการจัดกิจกรรมต่างๆภายในองค์กรชุมชนเพื่อฟื้นฟูสภาพวิกฤติทางสังคมที่เกิดขึ้น เช่น แนวทางเศรษฐกิจชุมชนธุรกิจชุมชนภายในชุมชนธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนหรือฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น และทำการศึกษาสังเกตเอกสารประกอบ สามารถนำมาจัดเรียงใหม่ ตามแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ของไพรัช เตชะรินทร์ เป็นขั้นตอนและบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวปกากะญอ ได้เป็น 4 ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนที่ 1 การเสนอปัญหา สาเหตุ และความต้องการในกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดทิศทาง วางแผนในการดำเนินกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 3 การบริหารและการดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการดำเนินกิจกรรม

โดยขั้นตอนและบทบาทการมีส่วนร่วม ของประชาชนชาวปกากะญอ สามารถแยกเป็นแนวทางต่างๆได้ดังนี้

1) แนวทางเศรษฐกิจชุมชนธุรกิจชุมชนภายในชุมชน

ขั้นตอนที่ 1 การเสนอปัญหา สาเหตุ และความต้องการในกิจกรรม ขั้นตอนนี้จะ

ตรงกับประเด็นคำถามการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรม โดยจะมีลักษณะเป็นเหมือน การเปิดเวทีชาวบ้าน หรือ การอภิปรายหาข้อสรุปตามขั้นตอนของกิจกรรมต่างๆ จากการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม จากการเปิดเวทีชาวบ้าน หรือการอภิปรายหาข้อสรุป ตามขั้นตอนของ แนวทางเศรษฐกิจชุมชนธุรกิจชุมชนภายในชุมชนจากการศึกษาของกลุ่มประชากรทั้งสองกลุ่ม พบว่า ไม่มีความแตกต่างในกลุ่มประชากรชาวปกากะญอ เริ่มสัมภาษณ์เกี่ยวกับการริเริ่มวิเคราะห์ สาเหตุ ปัญหา การจัดกิจกรรม โดยกลุ่มชาวบ้านแต่ละชุมชนต่างก็ กล่าวว่า จากปัญหาในอดีตเดิมทีก่อนมีแนวทางการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ทั่วไปของชุมชน ชาวบ้านมีอาชีพหลักแค่เพียงการปลูกข้าว ทำสวน ทำไร่ และรับจ้างทั่วไป สภาพความเป็นอยู่ อยู่แบบพอมีพอกิน ชาวบ้านไม่มีเงินออม สภาพแวดล้อมต่างๆยังไม่มีการพัฒนาและยังไม่เจริญ ถนนหนทาง

เดินทางยากลำบาก ชาวบ้านส่วนใหญ่อยากมีอาชีพเสริม เนื่องจากต้องส่งบุตรหลานเข้าไปเรียนในเมือง จึงจำเป็นต้องใช้เงินจำนวนมาก รวมถึงเกิดปัญหาสังคมต่างๆที่มีอีกด้วยในขณะนั้นและในช่วง พ.ศ.2540 เกิดสภาวะล่มสลายทางเศรษฐกิจ โรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่งปิดกิจการทำให้ผู้ที่ขายแรงงานตกงานมีสภาพเหมือนคนหมดตัวจึงคืนกลับถิ่นเดิม ปัญหาที่ตามมาคือ ไม่มีที่ทำกิน ปัญหาหนี้สิน ปัญหาทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาการขัดแย้งภายใน ซึ่งนำไปสู่ปัญหาสังคมนั่นเอง นอกจากนี้กลุ่มชาวบ้านแต่ละชุมชนยังกล่าวต่อว่า ด้วยปัญหาต่างๆดังกล่าวจึงทำให้มีการแสวงหาแนวทางที่จะอนุรักษ์ไว้ซึ่งคุณค่าของท้องถิ่น โดยอาศัยภูมิปัญญา และองค์กรในท้องถิ่น นั่นก็คือการใช้แนวทางเศรษฐกิจชุมชนธุรกิจชุมชนภายในชุมชน เพื่อฟื้นฟูกับปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตัวองค์กรชุมชนเอง

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดทิศทางวางแผนงาน ในการดำเนินกิจกรรม ภายหลังจากที่มีการเสนอปัญหาและความต้องการแล้ว และขั้นตอนต่อไป กลุ่มคณะกรรมการที่เป็นผู้นำชุมชนแต่ละชุมชนจะทำหน้าที่ในการถกแถลงและวิเคราะห์ปัญหาทั้งรูปแบบการประชุมเป็นทางการและการพูดคุยปัญหากันอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อนำเสนอสู่กลุ่มชาวบ้านในการรับรู้ความสำคัญของสาเหตุปัญหา และอภิปรายหาข้อสรุปโดยการลงมติ ซึ่งการจัดการทำแผนการดำเนินการของแนวทางเศรษฐกิจชุมชนธุรกิจชุมชนภายในชุมชนทางผู้นำชุมชนทั้งสามชุมชนพิจารณาจากสภาพทั่วไปของชุมชนทั้งสามเนื่องจากว่า ชาวปกากะญอส่วนใหญ่มีชีพออยู่ในภาคการเกษตรเป็นหลัก โดยส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทำสวน ทำนา ทำไร่ และสวนกาแฟเป็นอาชีพหลักเพราะมีสภาพภูมิประเทศ สภาพอากาศ ที่เหมาะสม ลักษณะการลงทุนนั้นการทำ การเกษตรไม่ต้องลงทุนเป็นต้นทุนแต่จะลงทุนเป็นแรงงานทั้งหมด ส่วนสวนกาแฟและไม้ดอกเมืองหนาวนั้นต้องลงทุนเป็นต้นกล้า และปุ๋ยกับแรงงานด้วย ซึ่งมีหน่วยงานที่ให้ความสนับสนุนคือ หน่วยงานโครงการหลวง ส่วนรายได้เสริมอื่นๆ คือ การปลูกกล้วยไม้ กะทกรก การเก็บของป่า ตลอดจนการแปรรูปต่างๆเป็นสินค้าของฝากของชุมชนชาวปกากะญอ เช่น ทำผลไม้แปรรูป หมูไม่อบแห้ง เคลือบน้ำตาล มันฉาบ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มผู้ให้บริการที่พักโฮมสเตย์ เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนชาวปกากะญอมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมวิถีชีวิต ที่นักท่องเที่ยวสามารถชื่นชมได้ เช่น น้ำตกผาดอกเสี้ยว น้ำตกวชิรธาร ยอดดอยหัวเสือ อีกทั้งยังมีแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณชุมชนใกล้เคียง ที่นักท่องเที่ยวสามารถชื่นชมได้ในช่วงที่เดินทางมาชุมชนชาวปกากะญอมีสถานที่ท่องเที่ยวมากมายหลายแห่ง คือ ต้นไม้ใหญ่พันปี ต้นไม้ไผ่เสื่อ บ่อดินปริศนา จึงทำให้ชุมชนชาวปกากะญอมีนักท่องเที่ยวตลอดทั้งปี ชาวบ้านมีรายได้จากการทำธุรกิจชุมชน มากมาย และยังมีธุรกิจที่กำลังเป็นที่นิยมในขณะนี้ก็คือ อาชีพบริการนวดแผนโบราณ ซึ่ง นักท่องเที่ยว จะมี

ทั้งคนไทย และคนต่างชาติ และยังมีอาชีพ ทำหัตถกรรมพื้นบ้านขายในชุมชนตนเอง และชุมชนข้างเคียงทำให้ชาวบ้านมีรายได้ต่อครัวเรือนต่อปี ซึ่งจัดอยู่ในเกณฑ์ดี ซึ่งทำให้เพียงพอต่อการดำรงชีพอีกด้วย ทางผู้นำชุมชนทุกชุมชนจึงได้มีการกำหนดทิศทางวางแผนงานในการดำเนินกิจกรรมให้ชุมชนชาวปกาเกอะญอในการส่งเสริม และสนับสนุนให้มีเศรษฐกิจชุมชนธุรกิจชุมชนภายในชุมชน โดยได้ชาวบ้านได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีแล้วเนื่องจากทั้งสามชุมชนนั้นเล็งเห็นในศักยภาพของผู้นำทุกท่านและเชื่อมั่นในความเป็นผู้นำของทุกคนจึงได้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพเสริมใหม่ ๆ ขึ้น ดังนี้

- จัดตั้งกลุ่มจักสาน
- จัดตั้งกลุ่มหอมเมืองเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านและสมุนไพร
- จัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเพื่อพัฒนาอาชีพและสังคม
- จัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
- จัดตั้งกลุ่มหนุ่มสาวเพื่อพัฒนาความสามัคคีปลูกฝังคุณธรรมและ

จริยธรรมในการต่อต้านยาเสพติดและโรคเอดส์

- มีการปลูกกาแฟเสริมในไร่เพื่อเป็นรายได้เสริม
- มีการเผยแพร่ และเพาะพันธุ์ดอกไม้เมืองหนาวเพื่อขายเป็นการเสริม
- การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ และน้ำตกต่าง ๆ บริเวณชุมชนเพื่อส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

- จัดตั้งกลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ จำนวนชุมชนละ 15 หลัง
- จัดตั้งกลุ่มนวดแผนไทยจำนวน
- จัดตั้งกลุ่มมัคคุเทศท้องถิ่น กลุ่มดนตรีพื้นเมือง กลุ่มฟ้อนพื้นเมือง
- ประสานงานกับศูนย์อุตสาหกรรมภาคเหนือเชียงใหม่
- สนับสนุนวิทยากรจัด อบรมการทำเครื่องเรือนไม้ไผ่ อบรมการตี

เหล็ก

ขอความร่วมมือจากสมาคมสตรีนักธุรกิจ และวิชาชีพแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่

- ประสานงานกับศูนย์อุตสาหกรรมภาคเหนือ เชียงใหม่ สนับสนุนวิทยากรจัดอบรม การทำเครื่องเรือนไม้ไผ่ อบรมการตีเหล็ก

- ขอความร่วมมือจากสมาคมสตรีนักธุรกิจและวิชาชีพแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ จากศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดเชียงใหม่ จัดอบรมการนวดแผนไทย นวดฝ่าเท้าและอบรมการทำอาหาร

- ขอความร่วมมือจากสำนักงานพัฒนาเกษตรที่สูง

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อบรมให้ความรู้กับกลุ่มพัฒนาสตรี กลุ่มผู้ปลูกกาแฟ ในการแปรรูปกาแฟ

- จัดอบรมชาวบ้าน เพื่อพลิกฟื้นเศรษฐกิจของชุมชนโดยยึดแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

ราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอนที่ 3 การบริหารและการดำเนินการ ในขั้นตอนนี้จะมีทั้งกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆและมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ด้วย จากการสัมภาษณ์ของตัวแทนแต่ละกลุ่มอาชีพ โดยผู้วิจัย เลือกสัมภาษณ์เฉพาะกลุ่มอาชีพที่น่าสนใจเพียงเท่านั้น เนื่องจากในการดำเนินกิจกรรมชุมชนชาวปกากะญอในเรื่องการส่งเสริม และสนับสนุนให้มีเศรษฐกิจชุมชนธุรกิจชุมชนภายในชุมชนนั้นมีมากมายจึงยากต่อการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะสอบถามกลุ่มอาชีพที่ สนใจ ดังนี้

กลุ่มจักรสาน จากการสัมภาษณ์ ทำให้ทราบว่ากลุ่มจักสานประกอบไปด้วย กลุ่มจักสานหมวก และ กลุ่มผลิตเครื่องเรือนไม้ไผ่ โดย พงษ์ศักดิ์ วนาลัยนิเทศ ชาวปกากะญอชุมชนบ้านแม่กลางหลวง สุวิธาน พัฒนาไพรวลัย ชาวปกากะญอชุมชนบ้านผาหมอน และสรวิษฐ์ สิทธิสอน ชาวปกากะญอชุมชนบ้านหนองหล่มตัวแทนในการเป็นไกด์แปลบทสัมภาษณ์จากชาวบ้านล้วนแต่บอกเป็นเสียงเดียวกันจากปากของชาวบ้านว่า “ชาวบ้านทุกคนของชุมชนชาวปกากะญอไม่เคยคิดทำเครื่องเรือน ไม้ไผ่ขายมาก่อน เพียงแค่ทำไว้ใช้สอยในบ้านเท่านั้น โดยนำไผ่ตงที่มีอยู่จำนวนมากบนคอย มาทำเป็น โต๊ะ เก้าอี้ และเตียงนอน ส่วนการสานหมวก ชาวปกากะญอทำได้ทุกบ้านอยู่แล้ว แต่เนื่องด้วยงานที่ทำมีความประณีตสวยงามและเป็นเอกลักษณ์จึงทำให้นักท่องเที่ยวที่พบเห็นเกิดความสนใจจากการผลิตเพื่อใช้เองก็เริ่มเปลี่ยนมาผลิตเพื่อจำหน่าย และทำเป็น อาชีพนั่นเอง”

กลุ่มหมอบึงเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านและสมุนไพร ทางผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ นาย จือ แซ พ่อเต่าวัย 69 ปี เล่าว่า “เขาเรียนรู้การใช้สมุนไพรเพื่อ รักษาตัวเอง มาตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่แล้ว พืชสมุนไพร ถือเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตชาวปกากะญอ หลังตั้งกลุ่มหมอบึงเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านและสมุนไพร จึงได้นำสมุนไพรมาแปรรูป ทั้ง แบบหัวสดๆ และบดผง อย่าง "หญ้าคอดป่อง" ช่วยรักษาโรคไต โรคนิ่ว "ว่านเป่าเลือด" บรรเทาโรคจิตเสียด ทวาร ฯลฯ สำหรับการนวด แผนโบราณที่ใช้สมุนไพรประคบ ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวมากที่สุด "อดีตพืชสมุนไพรหาได้ง่ายๆ เพียงแค่เดินไปเก็บของป่าบนคอยก็เจอแล้ว แต่ปัจจุบันสภาพป่าเปลี่ยนไปมาก จนสมุนไพร หลายชนิดหายาก ทำให้ทุกวันนี้ต้องเดินเท้าเข้าป่าลึกๆ ถึงจะมีโอกาสได้พบสมุนไพรสักต้น” นาย จือ แซ กล่าว

กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ ผู้ใหญ่บ้านธรรมชาติ ผู้ใหญ่บ้านบุญทอง และผู้ใหญ่บ้านโกโย ผู้ริเริ่มจัดทำชุมชนชาวปกากะญอให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เล่าถึงเรื่องการจัดทำโฮมสเตย์ในชุมชนให้ฟังว่า ได้เริ่มต้นทำมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2546 สมัยที่ตัวเองมาเป็นผู้ใหญ่บ้านใหม่ๆ โดยได้มีความคิดอยากให้มีเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เนื่องจากเห็นว่าที่ชุมชนมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว มีต้นทุนทางธรรมชาติ ทั้งอากาศ ป่าไม้ และน้ำตกที่มีความสูง 7 ชั้น จึงได้ขอความร่วมมือจากชาวบ้านให้ร่วมกันพัฒนาน้ำตกและบริเวณชุมชนให้สะอาดและจัดทำเป็นโฮมสเตย์ขึ้น จนมาถึงปัจจุบันก็มีบ้านที่เข้าร่วมโครงการโฮมสเตย์รวมทั้งสามชุมชนมากกว่า 20 หลังคาเรือน และสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 150-300 คนด้วยกัน จากการสอบถามผู้ประกอบการที่พักโฮมสเตย์ชุมชนชาวปกากะญอ มีดังนี้

(1) การท่องเที่ยววิถีชีวิตของชุมชน เช่น การทำสวน ทำไร่ ปลูกข้าวแบบขั้นบันได ปลูกไม้ดอกเมืองหนาว การทำสมุนไพร การทำเครื่องเรือนไม้ไฟ การจักรสาน การแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆ

(2) การเที่ยวชมเส้นทางธรรมชาติ การเดินป่าทั้งเส้นทางระยะใกล้ และระยะไกลระหว่างทางก็ชมสวนผัก นาขั้นบันได คุสมุนไพร คุนุก ระยะไกลสามารถเดินขึ้นถึงคอยหัวเสือ ซึ่งมีความสูงกว่าระดับน้ำทะเลถึง 1,881 เมตร สามารถดูวิวทิวทัศน์ได้ทั่วทุกทิศ

(3) หลังจากการเดินทัวร์ป่า และเดินเที่ยวชมในชุมชน สามารถผ่อนคลายจากการเมื่อยล้าโดยมีการนวดแผนไทยในชุมชน นวดได้ทั้งฝ่าเท้าและนวดตัว หมอนวดทุกคนผ่านการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี

(4) ตอนเย็นนักท่องเที่ยวสามารถฝึกหรือร่วมทำอาหารกับเจ้าของบ้านได้

(5) กิจกรรมทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมคือพิธีการผูกข้อมือ การทำบายศรีสู่ขวัญ การแสดงฟ้อน การแสดงดนตรีพื้นเมือง การรำดาบ (กิจกรรมนี้จะขึ้นอยู่กับความต้องการของนักท่องเที่ยว)

(6) ตอนรุ่งเช้าก่อนเดินทางกลับเจ้าของบ้านจะพาไปทำบุญที่วัดเช่น การตักบาตรหรือถวายสังฆทาน

ขั้นตอนการรับนักท่องเที่ยว และโฮมสเตย์

- (1) ต้อนรับนักท่องเที่ยวตรงจุดศูนย์เรียนรู้ชุมชน
- (2) ผู้นำ หรือประธานกรรมการการท่องเที่ยวกล่าวต้อนรับ และชี้แจงข้อมูลของชุมชน กฎ กติกา ระเบียบ สถานที่ท่องเที่ยวของชุมชน
- (3) จัดนักท่องเที่ยวเข้าบ้านพัก โดยมีเจ้าของบ้านรับนักท่องเที่ยวเข้าที่พัก

- (4) นัดหมายนักท่องเที่ยว ณ จุดนัดพบของไกด์ชุมชน (ผู้สื่อความหมายในชุมชน) พาเดินชมภายในชุมชนเดินชมตามเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ที่เที่ยวชุมชนชาวปกากะญอและเดินกลับเข้าที่พัก
- (5) ตอนเย็นร่วมกิจกรรมการทำอาหารกับเจ้าของบ้าน ทานอาหารเย็นพักผ่อนตามอัธยาศัย
- (6) ตอนเช้าทำบุญตักบาตรร่วมกับเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์

ลักษณะของที่พักรโฮมสเตย์ที่ไว้บริการ

บ้านพักรโฮมสเตย์ คือบ้านของชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการ บางหลังก็เป็นเรือนไม้ชั้นเดียวบางหลังก็สองชั้น ห้องน้ำส่วนใหญ่เป็นแบบธรรมชาติ มีห้องนอน ห้องครัว โทรศัพท์ ซึ่งมีบริการอยู่ 2 จุดซึ่งใช้ระบบจานดาวเทียม ปัจจุบันมีให้บริการมากกว่า 20 หลังคาเรือน

อาหาร ส่วนใหญ่จะเป็นเมนูกับข้าวพื้นเมือง โดยมีกับข้าวมือพิเศษ หรือเมนูเด็ดของชุมชนอยู่ 3 อย่างคือ 1) แกงหางไก่ใส่หมู 2) แกงไก่ แกงเย็นปลา และ 3) น้ำพริกถั่วเน่าของฝากของที่ระลึก กาแฟสดคั่ว ไม้ดอกเมืองหนาว ถั่วฝักยาว และผลไม้แห้งเคลือบน้ำตาล ถือว่าเป็นของฝากจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

กลุ่มมัคคุเทศก์ท้องถิ่น กลุ่มดนตรีพื้นเมือง กลุ่มฟ้อนพื้นเมือง จากการเล่าของกลุ่มชาวบ้านกลุ่มหนึ่งเล่าให้ฟังว่า จะมีชาวบ้านเป็นมัคคุเทศก์นำชมกิจกรรมต่างๆภายในชุมชนตลอดจนวิถีชีวิตในครอบครัวของชาวบ้านชนิดแบบลึกถึงกันครัว จุดแรกซึ่งในแต่ละชุมชนจะมีศาลาศูนย์รวมนักท่องเที่ยวของชุมชน ชาวบ้านได้นำกิจกรรมของกลุ่มมาจัดแสดง และจำหน่ายพร้อมทั้งสารคดีที่ศาลา มีทั้งกลุ่มการนวดแผนไทย กลุ่มแปรรูปอาหารและกลุ่มสมุนไพรพื้นบ้านเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงชุมชน จะมีมัคคุเทศก์หรือผู้นำเที่ยวในชุมชนให้การต้อนรับที่ศูนย์ข้อมูล และเดินทางมาบ้านพัก เจ้าของบ้านจะมารอรับแขกที่เข้าพักในชุมชน หลังจากเก็บของจะรับประทานอาหารกลางวันและจะนำเที่ยวต่อผ่านชุมชนเข้าไปดูเรื่องของสวนกาแฟ นาขั้นบันได ธรรมชาติ สมุนไพร ไม้กฤษณาไม้ต่างๆในป่า และดูการเก็บผักสด หลังจากนั้นจะออกไปถึงน้ำตก หมายถึงระยะทางระยะสั้นในเวลาภายใน 1 วัน เมื่อกลับมาถึงทางจะไปที่ชุมชนก็จะไปดู กลุ่มหมอบึงเมืองคว่ำสมุนไพรที่อยู่ในป่าเมื่อแปรรูปออกมาจะเป็นอย่างไร ดูการทำเครื่องเรือนไม้ไผ่ที่นี่คือวิถีชีวิตของชุมชน ประมาณ 17.00 น. นักท่องเที่ยวจะกลับมบ้านพัก เจ้าของบ้านจะเตรียมอาหารที่ทำในตอนเย็นไว้ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวมาร่วมในการทำอาหารในตอนเย็น มาฝึกทำด้วยและหลังจากอาหารเสร็จเรียบร้อย ประมาณ 18.00 - 19.00 น. จะจัดบายศรี

คู่ขวัญอาจจะจัดเป็นกลุ่มเล็กๆ นักท่องเที่ยวจำนวน 4 - 5 คน อาจจะจัดในบ้านพักได้ถ้าบ้านบางหลังคับแคบไม่สามารถจัดได้ก็ใช้ศาลาชุมชน การจัดกิจกรรมบายศรีสู่ขวัญมีการแสดงมากมาย เช่น การฟ้อนรำ เล่นดนตรีพื้นเมือง จัดตรงนั้นทั้งหมดเสร็จการแสดงเรียบร้อยนักท่องเที่ยวที่ต้องการฝึกการฟ้อนรำ หรือร่วมสนุกกับการเล่นดนตรีพื้นเมืองจะเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส กับสิ่งเหล่านั้น เป็นการเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรม หรือบางคนกลับที่พักต้องการนวดแผนโบราณ ก็สามารถนวดได้ เช้าวันใหม่กิจกรรมแรกคือพาไปตักบาตรที่วัด และกลับมารับประทานอาหาร บางคณะต้องการเดินเส้นทางระยะไกล คือ เดินขึ้นยอดดอยหัวเสือ ไปศึกษาธรรมชาติ คูวิวิททัศน์ ซึ่งยอดดอยหัวเสือมีความสูงก่น้ำทะเล 1,881 เมตร คูได้ทั่วทุกทิศ เป็นจุดหนึ่งที่นักท่องเที่ยวขอใช้เส้นทางระยะไกล ไป-กลับ ค่อนวัน หรือจะไปที่น้ำตกผาดอกเสี้ยว ชมนก เก็บสมุนไพร และกลับมานอนที่พักเดิมก็ได้ อยู่ที่ว่านักท่องเที่ยวจะเลือกทางไหน นอกเหนือจากในชุมชนแล้วอันนี้ถือเป็นกิจกรรมต่อวัน หรือ 2 วัน 2 คืน เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลในการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการประเมินผลในการดำเนินกิจกรรมนั้นเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่มีความสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วม เพราะเป็นขั้นตอนในการนำข้อมูลผลที่ได้จากดำเนินกิจกรรมย้อนกลับไปพิจารณาเพื่อปรับปรุงแก้ไขรูปแบบให้เหมาะสม

จากผลการศึกษาผลสามารถสรุปได้ดังนี้ จากคำให้สัมภาษณ์ของกลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มชาวบ้านทั้งสามชุมชน ที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงหลังจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมในแนวทางสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนธุรกิจชุมชนภายในชุมชน ทางผู้นำชุมชนทุกท่าน ได้มีการกำหนดทิศทางวางแผนงาน ในการดำเนินกิจกรรมให้ชุมชนชาวปกากะญอในการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีธุรกิจชุมชนภายในชุมชนต่างๆมากมาย ไม่ว่าจะเป็นจัดตั้งกลุ่มจักรสาน จัดตั้งกลุ่มห่อเมืองเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านและสมุนไพร จัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเพื่อพัฒนาอาชีพและสังคม มีการปลูกกาแฟเสริมในไร่เพื่อเป็นรายได้เสริมจากการทำนา มีการเผยแพร่และเพาะพันธ์กล้วยไม้หายากเพื่อขายเป็นการเสริมรายได้ การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำและน้ำตก ลำธาร ลำห้วย เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จัดตั้งกลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ จัดตั้งกลุ่มนวดแผนไทย จำนวน ฯลฯ จะเห็นได้ว่าทุกกลุ่มที่ผู้นำชุมชนของชาวปกากะญอได้จัดตั้งขึ้นนั้นล้วนแต่เป็นธุรกิจภายในชุมชน โดยใช้สภาพแวดล้อมที่มีอยู่แล้วและภูมิปัญญาของชาวบ้าน นับเป็นการเปลี่ยนวิกฤติให้เป็น โอกาส โดยวัตถุประสงค์หลักก็คือ เพื่อเป็นการรับมือกับปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นในอดีต และสามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนชาวปกากะญอด้วยตัวชุมชนเอง ผู้ใหญ่บ้านบุญทอง ยังกล่าวไว้อีกว่า ภายหลัง ที่มีกิจกรรมดังกล่าว ความเป็นอยู่ชุมชนชาวปกากะญอมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

2) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 1 การเสนอปัญหา สาเหตุ และความต้องการในกิจกรรม ในขั้นตอนนี้ จะตรงกับประเด็นคำถามการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรม โดยจะมีลักษณะเป็นเหมือน การเปิดเวทีชาวบ้าน หรือการอภิปราย หาข้อสรุปตามขั้นตอนของกิจกรรมต่างๆ จากการศึกษา ของกลุ่มประชากรทั้งสองกลุ่ม

จากการเปิดเวทีชาวบ้าน หรือ การอภิปรายหาข้อสรุปตามขั้นตอนของกิจกรรม การส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน จากการศึกษาของกลุ่มประชากรทั้งสอง กลุ่ม พบว่า ไม่มีความแตกต่างในกลุ่มประชากรชาวปกากะญอ เว้นแต่เพียงแกนนำชุมชน 2 ท่านเท่านั้น คือ ผู้ใหญ่บ้าน สังเกตได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการริเริ่มวิเคราะห์ สาเหตุ ปัญหา การจัดการกิจกรรม โดยสรุปมีใจความว่า

“เริ่มต้นของการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนั้น เป็นเพราะ ชุมชนชาวปกากะญอ มีทรัพยากรที่เป็นธรรมชาติ และ วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ น่าสนใจในการท่องเที่ยวจึงทำให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจเข้ามาชม และ เพิ่ม จำนวนขึ้น เรื่อยๆ แต่การเข้ามาเที่ยวชมของนักท่องเที่ยวเหล่านี้ได้นำเอาปัญหาติดตามเอามาด้วย ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาขยะปัญหาการทำลายป่าไม้ หรือ ต้นน้ำลำธาร หรือ อาจเลยไปถึงปัญหาการ เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านและชุมชน ทำให้เกิดแนวคิดการจัดการ กับปัญหาเหล่านี้ โดยได้พบกับ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และได้ปรึกษาหารือ กับ ผู้ที่มีความรู้ ผู้ที่มีประสบการณ์ ด้านการท่องเที่ยว และคณะกรรมการหมู่บ้านหลายครั้งกว่าจะเป็น แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้ หลังจากนั้นจึงทำความเข้าใจกับชาวบ้านเพื่อขอความ คิดเห็นต่อแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แบบยั่งยืนในที่สุด”

ส่วนประชากรกลุ่มตัวอย่างท่านอื่นๆ จะมีบทบาทในการริเริ่มวิเคราะห์ปัญหา น้อยกว่า สังเกตได้จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับจุดเริ่มต้น การวิเคราะห์ปัญหาการมี ส่วนร่วม การจัดการกิจกรรม จะกล่าวถึงเพียงเล็กน้อย ในทำนองเดียวกันว่า “เริ่มต้นของการจัดการ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนี้ มาจากผู้ใหญ่บ้านได้นำแนวทางการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์นี้มาปรึกษาหารือ และได้เห็นดีด้วย และจึงเห็นด้วยกับการจัดการกิจกรรมดังกล่าว” หรือ “เริ่มแรกของการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนนี้ จะมาจากการเรียกประชุม ชุมชน โดยผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชุมชนอื่นๆ นำเรื่องการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบ ยั่งยืนนั้นมาเสนอ และมีการชี้แจงความหมาย รูปแบบ ผลกระทบต่างๆ เพื่อ ขอความคิดเห็นจาก ชาว บ้านในการอภิปรายผลดี และ ผลเสีย แล้วจึงขอมติ หาข้อ สรุป” ดังที่ได้แสดงจากบทบาท การมีส่วนร่วม วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ หรือ เสนอความต้องการตามกิจกรรมต่างๆที่ผ่านมา

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า ชุมชนก็มีบทบาทในการริเริ่ม เสนอปัญหาความต้องการในพื้นที่สาธารณะเช่นกัน แต่ไม่ได้เป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงเหมือนแกน โดยลักษณะการมีส่วนร่วมนี้ จะเป็นการมีส่วนร่วมทางอ้อม จากการปรึกษาหารือ ของผู้ใหญ่บ้าน หรือ การเปิดประชุมในลักษณะ เวทีชาวบ้าน เพื่อเปิดอภิปราย ดังนั้นการมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ของชุมชน จะมีลักษณะแบบการจัดสรรลำดับปัญหา และความต้องการกลั่นกรองวิเคราะห์ อีกต่อหนึ่งมากกว่า แต่ไม่มีบทบาทชัดเจนในการเสนอความคิด ความต้องการ การกำหนดเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดทิศทางการดำเนินงาน ในการดำเนินกิจกรรม ภายหลังจากที่มีการเสนอปัญหาและความต้องการแล้ว และขั้นตอนต่อไป กลุ่มคณะกรรมการที่เป็นผู้นำชุมชน จะได้ทำหน้าที่ในการกลั่นกรองและวิเคราะห์ปัญหา ทั้งรูปแบบการประชุมเป็นทางการ และการพูดคุยปัญหาอย่างไม่เป็นทางการเพื่อนำเสนอสู่กลุ่มชาวบ้านในการรับรู้ความสำคัญของสาเหตุปัญหา และอภิปรายหาข้อสรุปโดยการลงมติข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรตัวอย่าง พบว่า การจัดการทำแผนการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนชุมชนชาวปกาสัยจะมาจาก 3 ทางด้วยกัน คือ

- การจัดทำแผนโดยคณะกรรมการชุมชน หรือ คณะกรรมการ โครงการวิจัย
- การจัดทำแผนโดยตัวแทนชาวบ้านที่เป็นคณะกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน
- การจัดทำแผน โดย การเสนอ ของชาวบ้าน

การมีส่วนร่วมของประชาชนนี้เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า กลุ่มผู้นำชุมชนมีรูปแบบการมีส่วนร่วมที่เป็นทางการและมีขอบเขตระยะเวลาที่กว้างกว่า เพราะจะเป็นตัวแทนในการกลั่นกรองปัญหาก่อนที่จะที่กลุ่มชาวบ้านจะรับรู้ โดยกลุ่มชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ลำดับความสำคัญของปัญหาต่างๆวิเคราะห์ปัญหาโดยผ่านการอภิปรายในที่ประชุม และลงมติให้ความเห็นชอบ เพื่อร่วมกำหนดทิศทางการดำเนินงานในการดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน ซึ่งมีข้อสังเกตว่ากระบวนการตัดสินใจซ้อนทับกัน 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรก เป็นการตัดสินใจกลั่นกรองปัญหาของกลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นตัวแทนของชาวบ้าน ก่อนนำเสนอในขั้นตอนสุดท้ายที่เป็นการตัดสินใจในเรื่องสำคัญของชุมชนทุกครั้ง เช่น กิจกรรมการประชุมชาวบ้าน เพื่อชี้แจงปัญหาและแนวทาง ก่อนเปิดเวทีชาวบ้าน อภิปรายซักถาม และหาข้อสรุป หรือ กิจกรรมการประชุมชาวบ้านเพื่อทำแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่มีวัตถุประสงค์ให้ชาวบ้าน พิจารณาแผนงานโครงการต่างๆ และให้ความเห็นชอบร่วมกัน เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งแสดงบทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วม การกำหนดทิศทางในชุมชน ในขั้นตอนสุดท้าย

ขั้นตอนที่ 3 การบริหารและการดำเนินการ ในขั้นตอนนี้จะมีทั้งกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมและมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ด้วย ทางคณะกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนได้กำหนดจัดสรรผลประโยชน์ และรายได้ไว้ในระเบียบกลุ่มฯ ดังนี้

เงินปันผลให้แก่สมาชิกผู้ถือหุ้น	ร้อยละ 60	เพื่อเป็นรายได้และเงินออมของชาวบ้าน
เงินคืนสู่ชุมชน	ร้อยละ 30	เพื่อเป็นทุนในการพัฒนาชุมชน
เงินสมทบเข้าสหกรณ์ฯ	ร้อยละ 10	เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนต่อไป

ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมนั้นกลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มชาวบ้านไม่มีความแตกต่างในการร่วมดำเนินกิจกรรม เพราะมีช่องทางกรมีส่วนร่วมเหมือนกัน และให้ความร่วมมืออย่างดี ทั้งสองกลุ่ม ทั้งการร่วมดำเนินกิจกรรมโดยตรง หรือ การร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของชุมชน ไม่ว่าจะการดำเนินกิจกรรมนั้นจะมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมเพื่ออะไรก็ตาม ซึ่งถือว่าการมีส่วนร่วมดังกล่าวอยู่ในระดับสูงทั้งคู่ กล่าวคือประชากรมีบทบาทสำคัญ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และมีความบ่อยครั้ง ที่จะเห็นได้จากกลุ่มสัมภาษณ์จากประชากรที่มักจะกล่าวว่า ก็ไปร่วมทุกครั้งไม่เคยขาด หรือ ถ้าว่างไม่ติด ชุระอะไรก็จะไปทุกครั้ง หรือ ที่หากจำเป็นจริงๆก็จะส่งตัวแทนที่บ้านไปหนึ่งคนทุกครั้ง ซึ่งการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวอาจแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ใหญ่ๆ คือ

กลุ่มแรก คือ การมีส่วนร่วมในกลุ่มกิจกรรมการบริการนักท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มบ้านที่เปิดที่พักโฮมสเตย์ กลุ่มกิจกรรมต่างๆ เช่น กลุ่มดนตรีพื้นเมือง (การแสดงพื้นบ้าน) กลุ่มแม่บ้าน (แปรรูปอาหารและผลิตภัณฑ์การเกษตร) ฯลฯ ซึ่ง การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ จะมีผลประโยชน์ ด้านเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้รูปแบบการมีส่วนร่วม เป็นไปด้วยความสมัครใจ และสามารถดำเนินการได้อย่างดี

กลุ่มที่สอง คือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนจะเป็นกิจกรรมในลักษณะเชิงอนุรักษ์ เช่น การมีส่วนร่วมในการกำจัดดูแลขยะในชุมชน การร่วมดูแลป่าไม้ลำธารของชุมชน การร่วมพัฒนาถนนหนทางของชุมชน หรือแม้กระทั่งการปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน ก็เป็นการมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่นกัน ไม่จำกัดส่วนที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริการท่องเที่ยวเท่านั้น การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้จะเป็นการมีส่วนร่วมที่หวังผลประโยชน์ มากกว่าด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว คือ อาจจะมีกลไกทางการเมือง และวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง

แต่มีข้อสังเกตว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ลักษณะกิจกรรมที่เข้าร่วม ความสมัครใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรม อันเป็นเหตุให้เราเห็นพฤติกรรมแตกต่างกันออกไป เช่น บางคนเข้าร่วมกิจกรรมที่ได้ผลตอบแทนทางด้านเศรษฐกิจทุกครั้ง (กิจกรรมโฮมสเตย์ กิจกรรมแปรรูปอาหาร กิจกรรมของ

ที่ระลึก) แต่กลับไปร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์น้อยครั้ง รวมถึงแม้แต่การปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน บางคนก็ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด บางคนอาจจะละเลยในการปฏิบัติตามพฤติกรรมเหล่านี้แตกต่างกันออกไป ตามปัจจัยต่างๆ ซึ่งมูลเหตุจูงใจพฤติกรรมก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการกำหนดพฤติกรรม ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ประการแรก เป็นเพราะความสมัครใจ เนื่องจากเห็นดีงามจากผลประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรม ไม่ว่าจะส่งผลต่อตนเอง หรือ ส่วนรวม

ประการที่สอง เป็นเพราะกฎระเบียบข้อบังคับเช่น การลงแขกช่วยเหลือ การงานสาธารณะ ของชุมชน ซึ่งถือเป็นหน้าที่หลักในการปฏิบัติ ของชาวบ้านทุกหลังคาเรือน ถ้าไม่ปฏิบัติตาม อาจถูกลงโทษโดยการไม่ให้ความช่วยเหลือใดๆกับบ้านนั้น

ประการที่สาม เป็น เพราะกฎเกณฑ์ ทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการเกรงใจต่อผู้นำชุมชน หรือ ต่อชาวบ้านด้วยกันเอง หรืออาจเพราะเป็นการกลัวต่อมาตรการทางสังคม

ด้วยเหตุผลข้างต้น เป็นสาเหตุให้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมมีความแตกต่างกันออกไป เป็นต้น

ในส่วนของการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ จะเห็นได้ว่าการดำเนินกิจกรรม การจัดการท่องเที่ยวจะให้ผลประโยชน์หลายด้าน ทั้งด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านสังคม และวัฒนธรรม ซึ่งจะมีผลกระทบทั่วทั้งชุมชน สำหรับผลประโยชน์ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นผลประโยชน์ที่ทุกคนในชุมชนผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรนี้มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ทั้งสิ้น เพียงแต่จะทำให้ความสำคัญมากน้อยเพียงใด ส่วนผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจนั้น ใช้การจัดสรรผลประโยชน์โดยช่องทางการบริหารผ่าน โครงการหลวงของชุมชน ที่ทุกคนในชุมชนเป็นสมาชิก และมีการดำเนินการที่เข้มแข็ง มาเป็นเวลานาน โดยกำหนดให้รายได้จากการดำเนินกิจกรรม แบ่งให้กับผู้ดำเนินกิจกรรม บริการนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่ง และให้จัดสรรเข้าสหกรณ์เพื่อกระจายรายได้ ให้ผู้ถือหุ้นทุกคน รวมทั้งใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการพัฒนาหรือการดำเนินโครงการต่อไป อีกส่วนหนึ่งแบ่งให้กับกลุ่มชุมชนที่ดำเนินกิจกรรม การจัดการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาตนเองให้เข้มแข็ง

ผลการศึกษา อาจกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์จากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืน ของชุมชนชาวปกากะญอไม่มีความแตกต่างในระดับ การมีส่วนร่วมและส่วนแบ่งในผลประโยชน์ ในกลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่ม ชาวบ้าน เพราะมีส่วนร่วมในผลประโยชน์เหมือนกัน และมีช่องทางการมีส่วนร่วมเท่าๆกัน แต่มีความต้องการผลประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรม 2 กลุ่ม ใหญ่ๆด้วยกัน คือ กลุ่มที่ต้องการผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ไม่ว่าจะเป็น กลุ่ม มัคคุเทศก์นำเที่ยว

กลุ่มผลิตของที่ระลึก ของฝากให้นักท่องเที่ยว กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร หรือ กลุ่มกิจกรรมบริการอื่นๆ ซึ่งบทบาท การมีส่วนร่วม ในผลประโยชน์กลุ่มนี้ จะมีมากในกลุ่มชาวบ้าน เพราะเป็นเรื่องใกล้ตัว เห็นผลประโยชน์ที่ได้กับตนเอง

ส่วนอีกกลุ่ม เป็นกลุ่มที่ต้องการผลประโยชน์ด้านสังคม ซึ่งจะเห็นมากในกลุ่มผู้นำ เพราะต้องการให้มีการพัฒนาชุมชนทางด้านสาธารณูปโภคต่างๆ การสร้างชื่อเสียงให้ชุมชน และการสร้างทรัพยากรมนุษย์ ด้วย เพราะแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้น มีกลไกที่สำคัญในการ วางแผน การดำเนินการต่างๆ โดยชุมชนที่เป็นเจ้าของทรัพยากรชุมชน ความต้องการนี้จะเห็นได้ชัดในกลุ่มผู้นำชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลในการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการประเมินผลในการดำเนินกิจกรรม นั้นเป็นขั้นตอนสุดท้าย ที่มีความสำคัญ ในกระบวนการมีส่วนร่วม เพราะเป็นขั้นตอนในการนำข้อมูล ผลที่ได้จากดำเนินกิจกรรมย้อนกลับไป พิจารณาเพื่อปรับปรุงแก้ไขรูปแบบให้เหมาะสม ซึ่งในขั้นตอนสุดท้ายนี้กลุ่มผู้นำชุมชน จะมีรูปแบบการมีส่วนร่วม ประเมินกิจกรรม ทั้งการประชุม เป็นทางการ และมีบทบาทน้อยมากกิจกรรมการมีส่วนร่วมการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมในช่วงแรกนี้ ส่วนมากเป็นเพียงการประเมินกิจกรรมเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวยังไม่มีมีการประเมินผลกระทบด้านอื่นๆเลย

จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้จากคำให้สัมภาษณ์ของกลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มชาวบ้านที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงหลังจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้ เช่น เมื่อมีการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้เข้ามา ก็มีการประชุมถี่มากขึ้น การให้ความร่วมมือต่างๆ เพิ่มมากขึ้น เมื่อก่อนก็มีการประชุมของชุมชนแต่นานๆครั้ง แต่เดี๋ยวนี้ตั้งแต่มีกิจกรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้ ก็มีการเรียกประชุมบ่อยขึ้น มีกิจกรรมบ่อยครั้งขึ้น ไม่ว่าจะเรื่องอะไรก็ตาม เช่น เรื่องยาเสพติด เรื่องการจราจรภายในชุมชน ความสะอาดในการจราจรของนักท่องเที่ยว ความสะอาด การดูแลความปลอดภัยต่างๆ ให้ชาวบ้านช่วยกันพัฒนาชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหลังจากมีกิจกรรมดังกล่าวมีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เป็นการสร้างงานสร้างรายได้ ให้แก่ชาวบ้านเพิ่มมากขึ้น ชาวบ้านขายของได้มากขึ้น ความเป็นอยู่ และการจัดการต่างๆของคนในชุมชนได้มีการเปลี่ยนแปลง ในทางที่ดี จากเมื่อก่อน แสดงให้เห็นว่า แนวทางของผู้นำชุมชนได้เสนอไว้ นั้นได้ผลเป็นที่น่าพอใจของคนในชุมชน เพราะสามารถรับมือกับสภาพวิกฤตทางสังคม และปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในอดีต ก่อนที่ชุมชนชาวปกากะญอจะเน้น ให้มีจุดเด่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จากอดีต ซึ่ง มีเพียงการเกษตร การเก็บของป่า ปลูกข้าว การปลูกกาแฟเพื่อยังชีพ และจำหน่ายเพียงเล็กน้อย ผู้ช่วยอุ้นกล่าวว่า “ เมื่อก่อนผมประกอบอาชีพทำสวนกาแฟ ปลูกข้าว

รายได้ก็พอกินพอใช้ แต่ปัจจุบันความนิยมในการดื่มกาแฟลดน้อยลง ไปเล็กน้อยเนื่องจากต้นทุนสูงขึ้น ทำให้รายได้จากการทำสวนกาแฟลดลง เมื่อหมดฤดูกาลเก็บเกี่ยวแล้ว ชาวบ้านก็ไม่มีรายได้เสริมอื่นๆอีก เมื่อชุมชนเปิดการท่องเที่ยวก็ทำให้ชาวบ้านมีอาชีพเสริม อย่างผมชอบในงานบริการและมีความรู้เกี่ยวกับประวัติและภูมิปัญญาของชุมชนจึงมาสมัครเป็นไกด์ ซึ่งก็สร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้พอสมควร” ผู้ช่วยอุ่น กล่าว และว่าจุดอ่อนของไกด์ชุมชนคือเรื่องการใช้ภาษาการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ซึ่งจากปัญหาดังกล่าว ทำให้ตนต้องไปเรียนภาษาเพิ่มเติมจากการซื้อหนังสือมาอ่านบ้าง แล้วอาศัยฝึกพูดกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในชุมชน จนปัจจุบันนี้สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวดีขึ้นมาก “ถ้าชุมชนไม่มีการทำวิจัยและจัดการท่องเที่ยว ผมก็ยังไม่เห็นความสำคัญของการเรียนรู้สิ่งต่างๆเพิ่มเติม และผมก็จะพูดภาษาอังกฤษไม่ได้เช่นทุกวันนี้” ผู้ช่วยอุ่น กล่าวไม่เพียงเฉพาะการคิดถึงเรื่องการเพิ่มรายได้เท่านั้น แต่คณะกรรมการหมู่บ้านยังคำนึงถึงการจัดสรรและการกระจายรายได้ให้ชาวบ้านในชุมชนอย่างทั่วถึง โดยกำหนดให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้เป็นกิจกรรมหนึ่งของโครงการหลวงคอยอินทนนท์ ที่ชาวบ้านเป็นสมาชิกของสหกรณ์ทุกหลังคาเรือน ดังนั้นรายได้จากการท่องเที่ยวที่หักค่าใช้จ่ายแล้วจะเป็นรายได้ของสหกรณ์ และทุกปีจะมีการสรุปกำไรขาดทุนของสหกรณ์ ถ้าสหกรณ์มีกำไรก็จะออกมาในรูปแบบของเงินปันผลให้แก่สมาชิกทุกคน

จากการร่วมแรงร่วมใจกันทำงานของชาวบ้าน ทำให้ผลการวิจัยระบุว่า สภาวะการณ์ด้านการท่องเที่ยวของชุมชนได้เปลี่ยนไปในทิศทางที่ถูกต้องและชัดเจนขึ้น มีรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นขั้นตอนชาวบ้านมีความเข้าใจในเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีมาตรฐานในการดำรงชีวิตมากขึ้น นับเป็นเวลากว่า 5 ปีแล้วที่ชุมชนชาวปกากะญอได้เปิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่คิดโดยชุมชน บริหารจัดการเองโดยชุมชน ทำให้ทุกวันนี้ชาวปกากะญอได้เข้าใจเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการบริหารจัดการในทุกด้าน รวมถึงรู้จักหน้าที่ และบทบาทของตัวเองในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ตลอดจนการร่วมแรงร่วมใจกันในการพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนควบคู่ไปกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อมิให้เกิดเป็นผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนเช่นในอดีตที่ผ่านมา

การบริหารจัดการรายได้ ผลประโยชน์สู่ชุมชน

ตั้งแต่ชุมชนชาวปกากะญอ ได้เปิดเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และโฮมสเตย์ เมื่อปี 2546 เป็นต้นมา ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย และรวดเร็ว และมีชื่อเสียง เพราะชุมชนมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ทั้งด้านสภาพภูมิอากาศ ลักษณะภูมิประเทศ และวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่อยู่อย่างเรียบง่าย มีความเป็น

สังคมชนบทแบบพื้นบ้าน จำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ ได้หลั่งไหลเข้า เพื่อต้องการสัมผัสถึงความเป็นอยู่ของชาวปกากะญอ พร้อมทั้งสามารถพักผ่อนกับเจ้าของบ้าน เพื่อเรียนรู้ถึงวิถีชีวิตของชุมชน ที่เรียกว่า การพักแบบโฮมสเตย์

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และโฮมสเตย์ เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม ของโครงการหลวงดอยอินทนนท์ เนื่องจากทางชุมชนต้องการให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ และโฮมสเตย์นี้ เป็นตัวสร้างรายได้ และนำรายได้ที่เกิดขึ้นคืนสู่ชุมชน และอย่างกระจาย ถึงคนในชุมชนอย่างทั่วถึงเพราะมีครัวเรือนในชุมชนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่ชาวบ้านของปกากะญอเป็นสมาชิกของสหกรณ์ทั้งหมดทุกหลังคาเรือน รายได้ที่เหลือหลัง หักค่าใช้จ่ายแล้ว ก็จะเป็นรายได้ของสหกรณ์ และทุกปีจะมีการสรุปผลการดำเนินงานสหกรณ์ งบค่าใช้จ่าย งบดุล งบกำไร-ขาดทุน ฉะนั้นเมื่อสหกรณ์ มีผลกำไรเกิดขึ้น การจัดสรรผลรายได้ และผลประโยชน์ก็จะออกมาในรูปของเงินปันผลให้แก่สมาชิกทุกหลังคาเรือน ดังนั้นชาวบ้านที่ เป็นสมาชิกของสหกรณ์ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน แต่ไม่มีความพร้อมในการเข้าร่วม เป็นสมาชิกของกลุ่ม ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และโฮมสเตย์ของชุมชน ก็ยังมีส่วนได้รับ ผลประโยชน์โดยตรงจากเงินปันผลดังกล่าว เป็นประจำทุกปี ในขณะที่บางครัวเรือนยังอาจ ได้รับความเสียหาย หรือรายได้ทางอ้อมจากกลุ่มท่องเที่ยวอีกจากการขายสินค้า และบริการอื่น ๆ ภายในชุมชน เช่น รายได้จากกรให้บริการนวดแผนไทย รายได้จากการจำหน่ายเมล็ดกาแฟ ผง ไม้แปรรูปซึ่งเป็นของฝาก ของที่ระลึกจากภูมิปัญญา

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวฯ ดังกล่าวนี้นี้ ได้ก่อประโยชน์ให้กับชุมชน อย่างมากมาย ส่งผลให้ความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตของคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจาก อดีตที่ผ่านมาอย่างเป็นรูปธรรม สามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน สมาชิกกลุ่มและคนในชุมชนทุกหลังคาเรือน ซึ่งเป็นผลมาจากวิสัยทัศน์ของผู้นำ และกรรมการ ชุมชนมีคุณธรรม โดยคำนึงถึงประโยชน์ของคนส่วนรวมเป็นหลัก ทำให้การมีส่วนร่วม ร่วม คิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ ส่งผลให้สมาชิก และชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น เกิดการออมเงิน ส่งผลให้เศรษฐกิจของชุมชนดี สังคมไม่มีปัญหา ชุมชนมีชื่อเสียง เกิดความภาคภูมิใจในอดีต ลึกซึ้งของตนเอง สามารถทำให้คนในชุมชนดำรงวิถีชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่าง ยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม จากการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มผู้นำ ได้กล่าวว่า หลังจากที่มีชุมชน ชาวปกากะญอ ที่เน้นการส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวมากขึ้นผลกระทบตามมาก็มี เช่น ขยะมูล ฝอยเพิ่มมากขึ้นจากนักท่องเที่ยว วิถีชีวิตความเป็นอยู่ภายในชุมชน ได้มีการเปลี่ยนแปลง ไป ชาวบ้านหันมาทำธุรกิจของตนเองจากมีพื้นที่ไว้ปลูกข้าว กาแฟ ผัก ก็หันมาทำเป็นบ้านพักให้

นักท่องเที่ยวชาวบ้านไม่ให้ความสำคัญกับประเพณี และวัฒนธรรมต่างๆเหมือนในอดีต อาจเป็นเพราะ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความสะดวกสบาย เริ่มเข้ามาสู่ชุมชนนั่นเอง

3) แนวทางและกิจกรรมการใช้วิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนชาวปกากะญอ

ขั้นตอนที่ 1 การเสนอปัญหา สาเหตุ และความต้องการในกิจกรรม ซึ่งชาวปกากะญอกลุ่มหนึ่งได้เสนอปัญหาขึ้นมา และได้พูดถึงปัญหาในปัจจุบันคือ เรื่องราคาของผลผลิตเมื่อเทียบกับต้นทุนแรงงานที่ลงทุนไป ซึ่งไม่คุ้มทุน เพราะการกำหนดราคาขึ้นกับพ่อค้าคนกลางนั่นเองถูกเอารัดเอาเปรียบ แล้วจำนวนผู้บริโภคก็ลดลงด้วย ตลอดจนการเจริญของไฟฟ้า ถนนหนทางที่ดีขึ้นด้วย ความต้องการบริโภคเครื่องอำนวยความสะดวกสินค้าฟุ่มเฟือยของชาวบ้านมีเพิ่มมากขึ้นมากด้วย และยังคงส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนที่ในตัวเมืองเชียงใหม่ทำให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น รายรับไม่พอกับรายจ่าย ทำให้มีการกู้ยืม และเพิ่มหนี้สิน ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญมากเพราะ ชาวบ้าน หลายหลังคาเรือนมีหนี้สินแบบไม่รู้ตัว

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดทิศทางวางแผนงาน ในการดำเนินกิจกรรม ภายหลังจากที่มีการเสนอปัญหาและความต้องการแล้ว และขั้นตอนต่อไปคือ ผู้นำชุมชนจะทำหน้าที่ในการคัดกรองและวิเคราะห์ปัญหา แล้วหาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยกลุ่มผู้นำชุมชนได้เสนอให้ชุมชนชาวปกากะญอนั้น มีวิถีชีวิตอย่างพอเพียง โดยมีแบบแผนในการปฏิบัติดังนี้

- เน้นการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร เพิ่มรายได้ด้วยการลดรายจ่าย ผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือน ไม่ติดหนี้ สร้างเงินออม

- เน้นการรวมกลุ่มเพื่อการผลิต การตลาด สวัสดิการ การศึกษา สังคม และศาสนา รวมตัวเป็นองค์กรชุมชน

- ร่วมมือกับองค์กรภายนอกในการทำธุรกิจและพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ การพัฒนาโดย “คน” เป็นเป้าหมาย เน้น การพัฒนาแบบองค์รวม

- เสริมสร้างจิตใจของคนในชุมชนให้สำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ

- การเลี้ยงหมูหลุมเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติและ ลดค่าใช้จ่าย

- การปลูกพืชผักไว้บริโภคเอง และ จำหน่าย

ขั้นตอนที่ 3 การบริหารและการดำเนินการ ในขั้นตอนนี้จะมีทั้งกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมและมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ด้วย พ่อหลวงโกโย ผู้ใหญ่บ้าน

ธรรมชาติและผู้ใหญ่บ้านบุญทอง ได้วางแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและประยุกต์ให้เข้ากับชุมชน การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าพัฒนาผลิตภัณฑ์ และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนด้วยการอบรมความรู้ด้านต่างๆ ให้ชาวบ้าน เช่น การเลี้ยงหมูหลุมที่ได้ทั้งเนื้อหมู และได้ปุ๋ยอินทรีย์จากบ่อเลี้ยงหมูด้วย โดยชาวบ้านกล่าวว่าการเลี้ยงหมูหลุมนั้น ถือเป็นอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกทางด้วย เพราะสามารถเลี้ยงในชุมชนได้ มูลหมูไม่มีกลิ่นเหม็น ไม่เฉอะแฉะไม่มีแมลงวันรบกวนพื้นคอกสามารถนำไปจำหน่ายได้ ทำให้ประหยัดต้นทุนค่าอาหาร สำเร็จรูปได้ถึง 70% การปลูกพืชผักไว้บริโภคเอง ซึ่ง ชาวบ้าน จะได้ บริโภคผักสดๆ ปลอดภัย และยังสามารถนำมาจำหน่ายเป็นรายได้เสริมอีกด้วย การดำรงวิถีชีวิตด้วยความพอดีไม่ฟุ้งเฟ้อ มีการเสริมสร้างจิตใจของคนในชุมชน ให้สำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ ควรพอใจในสิ่งที่มีพอใจในความต้องการพอเพียง ผลิตพอที่จะใช้ โดยไม่ต้องไปขอผู้อื่น อยู่ได้ด้วยตนเองยืนบนขาของตนเอง การพอเพียง อาจจะมีมากก็ได้ อาจมีของหรูหรา แต่ต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น ต้องให้พอประมาณ ทั้งการพูดจาและปฏิบัติงาน เศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวคิด ของผู้นำชุมชนชาวปกากะญอ กล่าวว่า มิได้จำกัดเฉพาะเกษตรกรชาวไร่ชาวนา แต่เป็นเศรษฐกิจของคนทุกอาชีพ เจ้าของธุรกิจจะขยายกิจการ เพราะความเติบโตจากเนื้องาน ค่อยเป็นค่อยไป คุ้มตามความเหมาะสม ไม่ใช่ทุ่มลงทุนเกินตัวแล้ว ไม่เหลือที่ให้ยื่นเศรษฐกิจพอเพียง เพราะผู้ที่พึ่งตนเองย่อมสร้างความเจริญก้าวหน้าขึ้นไปโดยไม่ต้องขอความช่วยเหลือ สามารถยืนบนขาตัวเองโดยไม่หกล้ม

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลในการดำเนินกิจกรรม ภายหลังจากการได้ดำเนินกิจกรรม การมีวิถีชีวิตแบบพอเพียง ผู้นำชุมชนและชาวบ้านต่างเห็นพ้องเป็นเสียงเดียวกันว่า พระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริที่สมเหตุสมผลที่ดี ซึ่งพอหลวงก็นำมาปรับใช้กับชุมชนตนเองได้อย่างลงตัว และ ประสบผลสำเร็จในที่สุด

ชุมชนชาวปกากะญอ ได้ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทาง ในการพัฒนาชุมชน ด้วยหลักการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนร่วมดำเนินการเพื่อพัฒนาตนเอง จากการเรียนรู้ ด้วยการปฏิบัติจริง และมีที่มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง อย่าง เป็นรูปธรรม ส่งผลให้ชุมชนชาวปกากะญอ ผ่านเกณฑ์การประเมินเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ระดับ “อยู่ดี กินดี” ประจำปี 2552 ของอำเภอจอมทอง

(1) ในรอบปีที่ผ่านมา ชุมชน สามารถแก้ไขปัญหาของชุมชน ได้ด้วยตนเอง อย่างน้อย 2 เรื่อง คือ 1) การแก้ไขปัญหาขยะของชุมชน และ 2) การแก้ไขปัญหา น้ำดื่ม น้ำใช้ไม่ สะอาด และไม่เพียงพอต่อความต้องการของคนในชุมชน

(2) ชุมชน มีการจัดทำแผนชุมชน โดยกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อแก้ไข ปัญหา และพัฒนาชุมชนให้บรรลุวิสัยทัศน์ และสามารถสนองตอบความต้องการ ของคนใน ชุมชน

นาย ทองคำ ชุมทองสุข หนึ่งในชาวปกากะญอชุมชนบ้านแม่กลางหลวง กล่าว ว่า ชุมชนชาวปกากะญอได้เข้าร่วมการประกวดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ตามโครงการเชิดชูเกียรติผู้นำเครือข่ายพัฒนาชุมชนดีเด่น ประจำปี 2552 การพิจารณาของ คณะกรรมการตัดสินระดับตำบลได้รับรางวัลชนะเลิศ ประเภท หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่ เย็น เป็นสุข” และศูนย์เรียนรู้ชุมชนดีเด่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตดีเด่น

4) แนวทางและกิจกรรมการพัฒนาองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งโดยใช้วัฒนธรรม ชุมชนหรือพื้นภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 1 การเสนอปัญหา สาเหตุ และความต้องการในกิจกรรม จากการ พูดคุยกับผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ในเรื่องของ การพัฒนาองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง โดยใช้ วัฒนธรรมชุมชน หรือพื้นภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการศึกษา ของกลุ่ม ประชากรทั้ง ทั้ง 2 กลุ่ม ได้ เล็งเห็นปัญหาของชุมชนชาวปกากะญอ โดยสรุปมีใจความว่า ปัญหาสำคัญของชุมชนชาวปกากะ ญอในปัจจุบัน เนื่องด้วยจากยุคสมัย และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความ สะดวกสบายเริ่มเข้ามาในชุมชนมากยิ่งขึ้น ประกอบกับ ชุมชนชาวปกากะญอในปัจจุบันนี้ เป็นชุมชนที่ มีนักท่องเที่ยวแวะเวียนผ่านเข้ามาทุกวันไม่ขาดสาย สภาพความเป็นอยู่ของ ชาวบ้านแตกต่างจากเมื่อก่อน มีความต้องการทางด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ ความสัมพันธ์ เริ่มลด น้อยลง เป็นผลมาจาก วิถีชีวิตที่เร่งรีบกว่าเมื่อก่อน ปัญหาสำคัญอีกประการ คือ ความเจริญด้าน วัตถุ ที่ขยายตัวเข้ามาในชุมชน ทำให้มีแนวโน้มที่จะเกิดปัญหาหลายอย่าง เช่น การส่งบุตรหลาน เข้าเรียนต่อในเมือง ทำให้เกิดมีการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดีงามของวัยรุ่นตามมาอีกด้วย อีก ทั้งการศึกษาต่อดังกล่าวทำให้เกิดสภาวะ การละทิ้งอาชีพดั้งเดิมของชุมชนเคลื่อนย้ายสู่อชีพ ใหม่นี้ ทำให้ภายในชุมชนของแรงงานผู้สืบทอดอาชีพและประเพณี วัฒนธรรมต่าง ของชุมชน นั้นเอง

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดทิศทางวางแผนงาน ในการดำเนินกิจกรรม หลังจากที่มีการเสนอปัญหาและความต้องการแล้ว กลุ่มผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ขั้นตอนต่อไป

กลุ่มคณะกรรมการที่เป็นผู้นำชุมชน ได้ทำหน้าที่ก่อกอง และวิเคราะห์ปัญหา และมีการพูดคุยกัน เพื่อนำเสนอสู่กลุ่มชาวบ้านในการรับรู้ความสำคัญของสาเหตุปัญหา โดย ผู้ใหญ่บ้านโกโย ผู้ใหญ่บ้านธรรมชาติ และผู้ใหญ่บ้านบุญทอง ได้มีการกำหนดทิศทางวางแผนงานในการดำเนินกิจกรรมให้ชุมชนชาวปกากะญอในการส่งเสริมและสนับสนุน โดยให้มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านเองเพื่อนำมาสร้างสรรค์ ชุมชน และยังเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไม่ให้จางหายไป โดย ทางกลุ่มผู้นำชุมชน ได้มีการจัดตั้งกลุ่มจักรสาน จัดตั้งกลุ่มหมอเมืองเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านและสมุนไพร จัดตั้งกลุ่มกลุ่มมัคคุเทศก์ท้องถิ่น กลุ่มดนตรีพื้นเมือง กลุ่มฟ้อนพื้นเมือง ให้ชาวบ้านปกากะญอ ได้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ อีกด้วย ซึ่ง ชาวปกากะญอก็ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ขั้นตอนที่ 3 การบริหารและการดำเนินการ ในขั้นตอนนี้จะมีทั้ง

กระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมและมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ต่างๆจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่ได้ จัดตั้งขึ้น ชาวปกากะญอได้มีการผลิตเครื่องมืออุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านท้องถิ่น เช่น เตียง โต๊ะ เก้าอี้ เตาตั้ง และถังไม้หนึ่ง ตะกร้า กล้องข้าว สุ่มเลี้ยงไก่ ไม้กวาด ขัน โตก ตลอดจนเครื่องดนตรี เช่น ซะล้อ ซอ ซึ่ง ขลุ่ย กลอง ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้เหล่านี้ บางส่วนทำอย่างง่าย ๆ เพื่อใช้เองในชุมชน จึงไม่มีการประดิษฐ์ที่เน้นความสวยงาม อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านหลายครอบครัว ก็สามารถขายสิ่งประดิษฐ์ของตนเองเป็นรายได้เสริมได้ จากการที่มีการจัดตั้งกลุ่มในครั้งนี้ ทำให้ชาวปกากะญอสามารถ ผลิตเพื่อขายเป็น รายได้เป็นกอบเป็นกำ เช่น กลุ่ม สาน กระเป๋าใส่ไข่ ดัม จำนวนมาก และการทำเครื่องเรือน ไม้ไผ่ราคาถูกที่มีผู้ที่เข้ามาชมมักซื้อกลับไปอยู่เสมอ ในส่วนของกลุ่มมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และ กลุ่มดนตรีพื้นเมือง กลุ่มฟ้อนพื้นเมือง ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งเล่าให้ฟังว่า จะมีชาวบ้านเป็นมัคคุเทศก์นำชมกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน ตลอดจนวิถีชีวิตในครอบครัวของชาวบ้านชนิดแบบลึกถึงกันครัว จุดแรกคือ ศาลาชุมชนอนุเคราะห์สงฆ์ ชาวบ้านได้นำกิจกรรมของกลุ่มมาจัดแสดงและจำหน่ายพร้อมทั้งสาธิต มีทั้งกลุ่มการนวดแผนไทย กลุ่มแปรรูปอาหารและกลุ่มสมุนไพรพื้นบ้านเมื่อ นักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงชุมชน จะมีมัคคุเทศก์หรือผู้นำเที่ยวในชุมชนให้การต้อนรับที่ศูนย์ข้อมูล และเดินทางมาบ้านพัก เจ้าของบ้านและ จะมารอรับแขกที่เข้าพักในชุมชน เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลในการดำเนินกิจกรรม จากผลการศึกษาผล

สามารถ สรุป ได้ดังนี้ จากคำให้สัมภาษณ์ ของกลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มชาวบ้านเห็นพ้องกันว่า หลังจากชาวปกากะญอมีการนำวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมของชุมชนและการใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้านในชุมชนเอง มาปฏิบัติตามและสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงยุคปัจจุบันซึ่ง

สร้างความเป็นเอกลักษณ์ให้แก่ชุมชน ให้เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนมากมายในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ ไม่เพียงจะเป็นการอนุรักษ์ วัฒนธรรมประเพณี ของชุมชนไว้แล้ว ชาวบ้านยังสามารถ ลดค่าใช้จ่าย กับสิ่งที่ตนเองสามารถผลิตขึ้นเองด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน ชุมชนชาวปกากะญอยังสามารถเป็นชุมชนที่ให้ องค์ความรู้ กับผู้ที่สนใจ อีกด้วย ชุมชนชาวปกากะญอจึงเป็นชุมชนที่สามารถรับมือกับปัญหาจากวิกฤติทางเศรษฐกิจจากการพัฒนาองค์กรภายในชุมชนให้เข้มแข็งโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนรื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจนถึงทุกวันนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved

ตารางที่ 4.2 แสดงการเปลี่ยนแปลงภายหลังจากมีการใช้แนวทางในการฟื้นฟูและรับมือกับปัญหาต่างๆของผู้นำชุมชนชาวปกากะญอ

ด้านเศรษฐกิจ	ลักษณะในอดีต	ตัวชี้วัด	ลักษณะในปัจจุบัน	ตัวชี้วัด	แนวทางในการรับมือกับปัญหาภายในชุมชน
	- ชาวบ้านปลูกข้าว อาชีพเป็นหลัก	- มีเพียงการปลูกข้าว รับจ้าง ทั่วไปแทบทุกครัวเรือน	- ชาวบ้านมีอาชีพเสริมและ รับจ้างทั่วไป	1.ชุมชนบ้านหนองหล่ม - ปลูกข้าว ร้อยละ 91 - ทำสวนกาแฟ ร้อยละ 29 - Home stay ร้อยละ 17 - นวดแผนไทย ร้อยละ 8 - ปลูกไม้ดอก ร้อยละ 42 - ทำไร่ ร้อยละ 36 2.ชุมชนบ้านแม่กลางหลวง - ปลูกข้าว ร้อยละ 96 - ทำสวนกาแฟ ร้อยละ 18 - Home stay ร้อยละ 23 - นวดแผนไทย ร้อยละ 15 - ปลูกไม้ดอก ร้อยละ 51 - ทำไร่ ร้อยละ 46	- จัดตั้งกลุ่มสมาชิกต่างๆ ภายในชุมชนเพื่อให้ ชาวบ้านมีอาชีพ/สร้าง เครือข่ายธุรกิจภายใน ชุมชนทั้งสามชุมชน

ตารางที่ 4.2 (ต่อ) แสดงการเปลี่ยนแปลงภายหลังจากมีการใช้แนวทางในการฟื้นฟูและรับมือกับปัญหาต่างๆของผู้นำชุมชนชาวปกากะญอ

ด้านเศรษฐกิจ	ลักษณะในอดีต	ตัวชี้วัด	ลักษณะในปัจจุบัน	ตัวชี้วัด	แนวทางในการรับมือกับปัญหาภายในชุมชน
	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีสหกรณ์แหล่งออมทรัพย์/ไม่มีแหล่งทุนสนับสนุนธุรกิจภายในชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - ชาวบ้านเป็นหนี้จากการกู้ยืมเพื่อส่งบุตรหลานเรียนหนังสือ - ชาวบ้านไม่มีเงินออมสำหรับกรณีฉุกเฉิน - ไม่มีธุรกิจภายในชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - ชาวบ้านมีรายได้/เงินออมเพิ่มขึ้น - มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น - สามารถส่งบุตรหลานไปเรียนในตัวเมืองเชียงใหม่ 	3. ชุมชนบ้านผาหมอน <ul style="list-style-type: none"> - ปลูกข้าว ไร่ยละ 91 - ทำสวนกาแฟ ไร่ยละ 20 - Home stay ไร่ยละ 5 - นวดแผนไทย ไร่ยละ 4 - ปลูกไม้ดอก ไร่ยละ 22 - ทำไร่ ไร่ยละ 38 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ส่งเสริมให้กลุ่มออมทรัพย์เป็นแหล่งทุนสนับสนุนการดำเนินของกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน - มีการให้ชาวบ้านฝากเงินทุกเดือนเพื่อเป็นเงินออมของแต่ละครอบครัวไว้ใช้ยามฉุกเฉิน

ตารางที่ 4.2 (ต่อ) แสดงการเปลี่ยนแปลงภายหลังจากมีการใช้แนวทางในการฟื้นฟูและรับมือกับปัญหาต่างๆของผู้นำชุมชนชาวปกากะญอ

ด้านเศรษฐกิจ	ลักษณะในอดีต	ตัวชี้วัด	ลักษณะในปัจจุบัน	ตัวชี้วัด	แนวทางในการรับมือกับปัญหาภายในชุมชน
	- ชุมชนยังไม่เป็นที่รู้จักมาก	- มีนักท่องเที่ยวน้อย	- กลายเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักมาก	- มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น - มีการยกให้เป็นชุมชนตัวอย่าง - ได้รับรางวัลต่างๆ มากมาย - มีการตัดแปลงบ้านพักของชาวบ้านให้เป็นแบบโฮมสเตย์ - มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่ม - มีธุรกิจภายในชุมชน	- การเปิดให้เป็นชุมชนเชิงอนุรักษ์โดยมีการให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรมการดำรงชีวิตกับชาวบ้านและพักอาศัยกับชาวบ้านรวมถึงร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น ผูกข้อมือ พิธีบายศรีสู่ขวัญ ฟ้อนรำ การละเล่นชะลื้อ ซอซึ้ง

ตารางที่ 4.2 (ต่อ) แสดงการเปลี่ยนแปลงภายหลังจากมีการใช้แนวทางในการฟื้นฟูและรับมือกับปัญหาต่างๆของผู้นำชุมชนชาวปกากะญอ

ด้าน เศรษฐกิจ	ลักษณะในอดีต	ตัวชี้วัด	ลักษณะในปัจจุบัน	ตัวชี้วัด	แนวทางในการรับมือกับ ปัญหาภายในชุมชน
	<ul style="list-style-type: none"> - ชาวบ้านขาดความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ - สภาพแรงงานส่วนใหญ่ไร้ฝีมือ 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีสินค้าไว้จำหน่ายในชุมชน - ชุมชนไม่มีจุดเด่น 	<ul style="list-style-type: none"> - มีสินค้าที่มีชื่อเสียง - ชุมชนมีจุดเด่นจากสินค้า OTOP - ชุมชนมีสินค้าหลายชนิด 	<ul style="list-style-type: none"> - ชุมชน มีสินค้า OTOP เช่นผลไม้อบแห้งเคลือบน้ำตาล - มีกาแฟคั่วถุงจำหน่าย - มีตะกร้าทำจากไม้ไผ่ - มีเฟอร์นิเจอร์ทำจากไม้ไผ่จำหน่าย - เครื่องดนตรีไทย - ยาสมนไพร 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการเปิดศูนย์การเรียนรู้เพื่อให้ชาวบ้านได้เรียนรู้วิธีการพัฒนาฝีมือในด้านต่างๆเช่น จัดศูนย์การเรียนรู้ นวดแผนโบราณ การทำกาแฟ การสานไม้ไผ่เป็นต้น ส่งผลให้ ภายในชุมชน จะมีแรงงานที่มีฝีมือเพิ่มมากขึ้น ชาวบ้านมีอาชีพเสริมจากการผลิตสินค้าจำหน่าย

ตารางที่ 4.2 (ต่อ) แสดงการเปลี่ยนแปลงภายหลังจากมีการใช้แนวทางในการฟื้นฟูและรับมือกับปัญหาต่างๆของผู้นำชุมชนชาวปกากะญอ

ด้านสังคม	ลักษณะในอดีต	ตัวชี้วัด	ลักษณะในปัจจุบัน	ตัวชี้วัด	แนวทางในการรับมือกับปัญหาภายในชุมชน
	- มีความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านด้วยกันอย่างแน่นแฟ้นมีการพึ่งพาอาศัยกันเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน	- ประเพณีลงแขก	- การพึ่งพาอาศัยกันลดน้อยลง	- ประเพณีการลงแขกลดน้อยลง - เกิดการเอารัดเอาเปรียบกันภายในชุมชนเช่น เห็นแก่ตัวจากการตัดไม้มาสร้างบ้าน	- มีการจัดกิจกรรมภายในชุมชนด้วยกันในวันสำคัญต่างๆ - ออกกฎข้อบังคับของข้อควรปฏิบัติให้แก่ชาวบ้าน
	- ชาวบ้านยังพึ่งพายาเสพติด	- มีชาวบ้านที่ถูกส่งเข้ารับการบำบัด	- ชาวบ้านไม่ได้พึ่งพายาเสพติดแต่มีเพียงการสูบขี้โย (ยาเส้น) ของชาวบ้าน	- ได้เป็นชุมชนปลอดยาเสพติด - ไม่พบปัญหาที่เกิดจากยาเสพติด	- ออกกฎและบทลงโทษแก่ผู้กระทำผิด - ให้ความรู้และบอกถึงโทษของยาเสพติด - ส่งผู้ป่วยเข้ารับการบำบัด

ตารางที่ 4.2 (ต่อ) แสดงการเปลี่ยนแปลงภายหลังจากมีการใช้แนวทางในการฟื้นฟูและรับมือกับปัญหาต่างๆของผู้นำชุมชนชาวปกากะญอ

ด้าน สิ่งแวดล้อม	ลักษณะในอดีต	ตัวชี้วัด	ลักษณะในปัจจุบัน	ตัวชี้วัด	แนวทางในการรับมือกับ ปัญหาภายในชุมชน
	<ul style="list-style-type: none"> - สภาพป่าไม้อุดมสมบูรณ์ - ไม่มีการทำลายป่า 	<ul style="list-style-type: none"> - ระดับน้ำในลำธารมีมาก - พบเห็นสัตว์ป่าได้ง่าย 	<ul style="list-style-type: none"> - สภาพป่ามีการถูกทำลาย 	<ul style="list-style-type: none"> - ระดับน้ำในลำธารลดน้อยลงจากในอดีต - สัตว์ป่าไม่ค่อยออกมาให้เห็น - ชาวบ้านสร้างที่พักแบบโฮมสเตย์มากขึ้น - ไม้ที่ชาวบ้านนำมาสร้างมีเนื้อเป็นสีขาว(สภาพใหม่) 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยกำหนดกฎ/ระเบียบสำหรับนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์ที่ชัดเจน มีการสร้างจิตสำนึกในการรักธรรมชาติแก่ชาวบ้าน - บังคับให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรม รวมทั้งร่วมกันเฝ้าระวังมิให้มีการทำลายธรรมชาติ ปลูกป่าทดแทนทุกปี และ จัดทำแนวกันไฟเป็นต้น

ตารางที่ 4.2 (ต่อ) แสดงการเปลี่ยนแปลงภายหลังจากมีการใช้แนวทางในการฟื้นฟูและรับมือกับปัญหาต่างๆของผู้นำชุมชนชาวปกากะญอ

ด้าน สิ่งแวดล้อม	ลักษณะในอดีต	ตัวชี้วัด	ลักษณะในปัจจุบัน	ตัวชี้วัด	แนวทางในการรับมือกับ ปัญหาภายในชุมชน
	- สภาพความเป็นอยู่ยังไม่ดี	- เดินทางยากลำบาก - ไม่มีไฟฟ้าใช้เอง ยังพึ่งไฟฟ้าจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิต - ต้องซื้อน้ำเพื่อบริโภคในราคาสูง	- สภาพความเป็นอยู่ดีขึ้น	- มีถนนหนทางแบบลาดยางสามารถเดินทางเข้าออกอย่างสะดวก - มีน้ำดื่มบริโภคในราคาถูก	- ทุกหลังคาเรือนและมีหน้าที่ช่วยกันทะนุบำรุงดูแลรักษาอย่างสม่ำเสมอ - จัดตั้งกลุ่มผลิตน้ำดื่มไว้เพื่อบริโภคเองภายในชุมชนและจำหน่ายแก่ชุมชนใกล้เคียง

4.3 เงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

ผลการศึกษาผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มโดยตรง พบว่าเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ชุมชนชาวปกากะญอเป็นชุมชนที่พัฒนาและเข้มแข็งได้ด้วยตนเองนั้น เกิดจากปัจจัยดังนี้

1) การมีผู้นำที่ดี

(1) ต้องมีความรู้การเป็นผู้นำนั้น ความรู้เป็นสิ่งจำเป็นที่สุด ความรู้ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเฉพาะความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่เท่านั้น หากแต่รวมถึงการใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมในด้านอื่นๆ ด้วย การจะเป็นผู้นำที่ดี หัวหน้างานจึงต้องเป็นผู้รอบรู้ ยิ่งรอบรู้มากเพียงใด ฐานะแห่งความเป็นผู้นำก็จะยิ่งมั่นคงมากขึ้นเพียงนั้น

(2) ต้องมีความคิดริเริ่ม ก็คือความสามารถที่จะปฏิบัติสิ่งหนึ่งสิ่งใดในขอบเขตอำนาจหน้าที่ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องคอยคำสั่ง หรือความสามารถแสดงความคิดเห็นที่จะแก้ไขสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีขึ้น หรือเจริญขึ้นได้ด้วยตนเอง ความริเริ่มจะเจริญงอกงามได้ หัวหน้างานจะต้องมีความกระตือรือร้น คือมีใจจดจ่อต่องานดี มีความเอาใจใส่ต่อหน้าที่ มีพลังใจที่ต้องการความสำเร็จอยู่เบื้องหน้า

(3) ต้องมีความกล้าหาญและความเด็ดขาด ผู้นำที่ดีจะต้องไม่กลัวต่ออันตราย ความยากลำบาก หรือความเจ็บปวดใดๆ ทั้งทางกาย วาจา และใจ ผู้นำที่มีความกล้าหาญ จะช่วยให้สามารถผจญต่องานต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ นอกจากความกล้าหาญแล้ว ความเด็ดขาดก็เป็นลักษณะอันหนึ่งที่จะต้องทำให้เกิดมีขึ้น ในตัวของผู้นำเองต้องอยู่ในลักษณะของการ “กล้าได้กล้าเสีย” ด้วย

(4) ต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักประสานความคิด ประสานประโยชน์สามารถทำงานร่วมกับคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษาได้ ผู้นำที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีจะช่วยให้ปัญหาใหญ่เป็นปัญหาเล็กได้

(5) ต้องมีความยุติธรรมและซื่อสัตย์สุจริต ผู้นำที่ดีจะต้องอาศัยหลักของความถูกต้อง หลักแห่งเหตุผลและความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น เป็นเครื่องมือในการวินิจฉัยสั่งการ หรือปฏิบัติงานด้วยจิตที่ปราศจากอคติ ปราศจากความลำเอียง ไม่เล่นพรรคเล่นพวก

(6) ต้องมีความอดทนความอดทน จะเป็นพลังอันหนึ่งที่จะผลักดันงานให้ไปสู่จุดหมายปลายทางได้ อย่างแท้จริง

(7) ต้องมีความตื่นตัวแต่ไม่ตื่นตูม ความตื่นตัว หมายถึง ความระมัดระวัง ความสุขุมรอบคอบ ความไม่ประมาท ไม่ยึดขาดขาดความกระฉับกระเฉง มีความฉับไวในการปฏิบัติงานทันต่อเหตุการณ์ความตื่นตัวเป็นลักษณะที่แสดงออกทางกาย แต่การไม่ตื่นตูม เป็นพลังทางจิตที่จะหยุดคิดไตร่ตรองต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น รู้จักใช้ดุลยพินิจที่จะพิจารณาสิ่งต่างๆ หรือเหตุต่างๆ ได้อย่างถูกต้องพุด่างๆ ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักควบคุมตัวเองนั่นเอง

(8) ต้องมีความรักดี การเป็นผู้นำหรือหัวหน้าที่ดีนั้น จำเป็นต้องมีความจงรักภักดีต่อหมู่คณะ ต่อส่วนรวมและต่อองค์การ ความรักดีนี้ จะช่วยให้หัวหน้าได้รับความไว้วางใจ และปกป้องภัยอันตรายในทุกทิศได้เป็นอย่างดี

(9) มีความสงบเสงี่ยมไม่ถือตัว ผู้นำที่ดีจะต้องไม่หยิ่งยโส ไม่จองหอง ไม่วางอำนาจ และไม่ภูมิใจในสิ่งที่ไร้เหตุผลความสงบเสงี่ยมนี้ ถ้ามีอยู่ในหัวหน้างานคนใดแล้ว ก็จะทำให้ลูกน้องมีความนับถือ และให้ความร่วมมือเสมอ

2) การรวมกลุ่มของชาวบ้าน

(1) กลุ่มจักรสาน แยกเป็นกลุ่มจักสานหมวกและกลุ่มผลิตเครื่องเรือนไม้ไผ่

(2) กลุ่มหมอเมืองเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านและสมุนไพร ซึ่งได้นำสมุนไพรมาแปรรูป ทั้ง แบบหัตถ์และบดผง อย่าง หนุ่ยคอดป้อง ช่วยรักษาโรคไต โรคผิวหนัง ว่าเป็นเลือด บรรเทาโรคกรดสีดวงทวาร สามารถจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว อีกด้วย

(3) กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ ผู้ใหญ่ทั้งสามท่านเป็นผู้ริเริ่มจัดทำชุมชนชาวปกากะญอให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้เริ่มต้นทำมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2546 ปัจจุบันก็มีบ้านที่เข้าร่วมโครงการ โฮมสเตย์ทั้งสามชุมชน จำนวน 40 หลังคาเรือน และสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 150-300 คนด้วยกัน จากการสอบถามผู้ประกอบการที่พักโฮมสเตย์ชุมชนชาวปกากะญอ กิจกรรมการให้บริการของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และโฮมสเตย์ชุมชนชาวปกากะญอ มีดังนี้

(3.1) การท่องเที่ยววิถีชีวิตของชุมชน เช่นดูการทำสวน ทำไร่ ปลูกข้าว การทำสมุนไพร การทำเครื่องเรือนไม้ไผ่ การจักสาน การแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆ การปลูกไม้เมืองหนาว

(3.2) การเที่ยวชมเส้นทางธรรมชาติ การเดินป่าทั้งเส้นทางระยะใกล้ และระยะไกลระหว่างทางก็ชมสวนผัก นาขั้นบันได คุสมุนไพร คุนุก ระยะไกลสามารถเดินขึ้นถึงคอยหัวเสือ ซึ่งมีความสูงกว่าระดับน้ำทะเลถึง 1,881 เมตร สามารถดูวิวทิวทัศน์ได้ทั่วทุกทิศ

(3.3) หลังจากการเดินทัวร์ป่า และเดินเที่ยวชมในชุมชน สามารถผ่อนคลายจากการเมื่อยล้าโดยมีการนวดแผนไทยในชุมชน นวดได้ทั้งฝ่าเท้าและนวดตัว หมอนวดทุกคนผ่านการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี

(3.4) ตอนเย็นนักท่องเที่ยวสามารถฝึกหรือร่วมทำอาหารกับเจ้าของบ้านได้

(3.5) กิจกรรมทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมคือพิธีผูกข้อมือ การทำบายศรีสู่ขวัญ การแสดงฟ้อน การแสดงดนตรีพื้นเมือง การรำดาบ (กิจกรรมนี้จะขึ้นอยู่กับความต้องการของนักท่องเที่ยว)

(3.6) ตอนรุ่งเช้าก่อนเดินทางกลับเจ้าของบ้านจะพาไปทำบุญที่วัดเช่น การตักบาตรหรือถวายสังฆทาน

(4) กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นเครือข่ายการเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชน และสร้างงานและสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน เนื่องจากทางชุมชนต้องการให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นตัวสร้างรายได้ และนำรายได้ที่เกิดขึ้นคืนสู่ชุมชน และอย่างกระจายถึงคนในชุมชนอย่างทั่วถึงเพราะมีครัวเรือนในชุมชนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และโฮมสเตย์ เพียงไม่กี่หลังที่รองรับการพักแบบโฮมสเตย์ แต่ชาวปกาเกอะญอเป็นสมาชิกของสหกรณ์ทั้งหมดทุกหลังคาเรือน รายได้ที่เหลือหลังหักค่าใช้จ่ายแล้ว ก็จะเป็นรายได้ของสหกรณ์ และทุกปีจะมีการสรุปผลการดำเนินงานสหกรณ์ งบค่าใช้จ่าย งบคุณ งบกำไร-ขาดทุน ฉะนั้นเมื่อสหกรณ์มีผลกำไรเกิดขึ้น การจัดสรรผลรายได้และผลประโยชน์ก็จะออกมาในรูปของเงินปันผลให้แก่สมาชิกทุกหลังคาเรือน ดังนั้นชาวบ้านที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์จึงต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

3) การมีทุน

(1) ทุนนั้น ไม่จำเป็นจะต้องมีทุนที่อยู่ในรูปของตัวเงิน แต่ให้ลองมองสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวของพื้นที่นั้นๆว่ามีอะไรที่เป็นจุดเด่น และนำสิ่งนั้นมาเป็นทุนในการพัฒนาชุมชน ยกตัวอย่างชาวปกาเกอะญอ ซึ่งมีแหล่งสรรพยากรธรรมชาติต่างๆที่อุดมสมบูรณ์ สามารถปลูกพืชอะไรก็ได้ อีกทั้งยังมีป่าไม้มากมาย สถานที่ท่องเที่ยวอีกมากมาย และใช้สิ่งเหล่านี้เป็นจุดเด่นของชุมชนและ คิดว่าจะทำอย่างไรให้ชุมชนนี้ได้รับผลประโยชน์จากทุนที่มี

(2) ส่งเสริมการออมเงินของชาวบ้าน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

(3) จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนชาวปกาเกอะญอ เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพในชุมชน โดยได้จัดตั้งกองทุน กลุ่มองค์กรชุมชนที่เป็นแหล่งทุนของชุมชน 3 ชุมชน ดังนี้

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จัดตั้งปี 2545 ปัจจุบันมีเงินทุน	1,263,475 บาท
กองทุน โครงการแก้ไขปัญหาคความยาก จัดตั้งปี 2544 ปัจจุบันมีเงินทุน	300,000 บาท
กองทุนออมทรัพย์เพื่อการผลิต จัดตั้งปี 2546 ปัจจุบันมีเงินทุน	957,605 บาท

4) การบริหารที่ดี

(1) การบริหารจัดการชุมชน

(1.1) มีการจัดเก็บข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท เช่น ข้อมูล จปฐ. เป็นประจำ
ทุกปี

(1.2) มีการวิเคราะห์สาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหา ในตัวชี้วัดที่ไม่
ผ่านเกณฑ์ จปฐ.

(1.3) มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูล เป็นศูนย์ข้อมูลสารสนเทศประจำชุมชน
ภายในศูนย์เรียนรู้ชุมชน

(1.4) มีการนำผลข้อมูล จปฐ.มาวิเคราะห์ และนำสู่การวางแผน ตัดสินใจ สู่
การแก้ไขปัญห และบรรจุลงในแผนชุมชนของชุมชน

(1.5) มีกระบวนการปรับปรุงคุณภาพแผนชุมชน กล่าวคือการจัดทำแผนชุมชน
ชาวปกาเกอะญอ เป็นกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน โดยเริ่มจาก
การกระตุ้นจิตสำนึก ในการร่วมกันคิด ร่วมกันเรียนรู้/วิเคราะห์ เพื่อให้รู้และเข้าใจตนเอง โดยใช้
กระบวนการชุมชนคือการสำรวจข้อมูลปัญหาและศักยภาพของชุมชน การวิเคราะห์สาเหตุ/แนว
ทางแก้ไข แล้วกำหนดอนาคต และทิศทางการพัฒนาตนเอง/ หมู่บ้านและชุมชนในลักษณะจาก
ชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน
ของชุมชน

(1.6) มีการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง การปกครองตาม
ระบอบประชาธิปไตย ,การเมืองแบบพลเมือง หรือการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การ
ปกครอง

(2) การกำหนดรูปแบบการรับนักท่องเที่ยวภายใต้กฎระเบียบของชุมชนที่
ชาวบ้านร่วมกันกำหนด

(3) การสร้างอาชีพเสริมให้ชาวบ้าน ให้มีรายได้จากการท่องเที่ยว โดยสำรวจ
ความต้องการของตลาดสินค้าที่จะผลิต จัดตั้งกลุ่มสนใจฝึกให้มีอาชีพเสริม ฝึกอบรม ฐาน และ
จัดทำกรวางแผนการผลิต และ การตลาด

(4) ให้บ้านทุกหลังรักษาความสะอาด อาคารบ้านเรือนให้ถูกสุขอนามัย มีการกำจัดขยะ หรือ ร่วมกันทำเตาเผากำจัดขยะประจำบ้านต่างๆ

(5) จัดกิจกรรมการณรงค์เรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินโดยกำหนดมาตรการด้านความมั่นคง และปลอดภัยในทรัพย์สิน ดังนี้

(5.1) การฟื้นฟูพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ และยั่งยืน ที่สามารถเชื่อมโยงธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน

(5.2) การส่งเสริมให้ชุมชนเป็นชุมชนน่าอยู่ ที่มีความปลอดภัย 4 ด้าน ได้แก่ 1.ปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน 2.ปลอดภัยจากอบายมุข 3.ปลอดภัยจากภาวะเป็นพิษ 4.ปลอดภัยจากเสพติด

(5.3) จัดทำ ป้ายสัญลักษณ์ ระวังระวังความปลอดภัยบนท้องถนน แหล่งท่องเที่ยวอาจจะมีภัยอันตราย

(5.4) มีป้อมยามคอยตรวจตรา ดูแลการ เข้า-ออก ของนักท่องเที่ยว 2 จุดคือ หัวและท้ายชุมชน

ผู้นำชุมชนยังกล่าวอีกว่า จะต้องมีการจัดการบริหารที่ดี ไม่เพียงเฉพาะผู้นำชุมชนเท่านั้น แต่ชาวบ้านทุกคนต้องให้ความร่วมมือ การบริหารก็จะมีระบบและมีประสิทธิภาพด้วยตัวของมันเอง เพียงเท่านั้นชุมชนนั้นก็จะมีจัดการที่ดีภายในชุมชนสามารถรับมือกับปัญหาต่างๆ ได้ ผู้นำชุมชนกล่าวต่อว่าชุมชนชาวปกากะญอมีระบบการบริหารจัดการกลุ่ม/องค์กร และโครงการต่างๆ ดังนี้

ตารางที่ 4.3 แสดงคณะกรรมการในโครงการต่างๆในชุมชนป่าเกะฉูด

ที่	โครงการ/กิจกรรม	ผู้บริหารโครงการ	ผลการดำเนินงานที่สำคัญ
1	กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และโฮมสเตย์	ผู้ใหญ่บ้านโกโย ผู้ใหญ่บ้าน ธรรมชาติ และผู้ใหญ่บ้านบุญ ทอง	เป็นเครือข่ายการเรียนรู้การ ท่องเที่ยวโดยชุมชน และสร้าง งานและสร้างรายได้ให้แก่คนใน ชุมชน
2	กองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมือง	ผู้ใหญ่บ้านโกโย ผู้ใหญ่บ้าน ธรรมชาติ และผู้ใหญ่บ้านบุญ ทอง	เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนเพื่อ พัฒนาอาชีพในชุมชน
3	กลุ่มออมทรัพย์เพื่อ การผลิต	ผู้ใหญ่บ้านโกโย ผู้ใหญ่บ้าน ธรรมชาติ และผู้ใหญ่บ้านบุญ ทอง	ส่งเสริมการออมเงิน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
4	กองทุนโครงการ แก้ไขปัญหาความ ยากจน(กข.คจ.)	ผู้ใหญ่บ้านโกโย ผู้ใหญ่บ้าน ธรรมชาติ และผู้ใหญ่บ้านบุญ ทอง	เป็นเงินทุนพัฒนาอาชีพให้แก่ ครัวเรือนเป้าหมาย
5	กลุ่มนวดแผนไทย	ผู้ใหญ่บ้านโกโย ผู้ใหญ่บ้าน ธรรมชาติ และผู้ใหญ่บ้านบุญ ทอง	สร้างรายได้เสริมให้แก่สมาชิกกลุ่ม